

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, бр. 30/03,42/03, 81/06,76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 51. сједници одржаној 03.06.2008. године усвојио је

Стратешке правце развоја образовања у Босни и Херцеговини са планом имплементације 2008–2015.

Овај документ даје главне правце развоја образовања у Босни и Херцеговини у периоду до 2015. године. Он се ослања на досадашња достигнућа у образовној реформи заснованој Средњорочном развојном стратегијом Босне и Херцеговине¹, те недавно усвојеним документима стратешког развоја појединих подручја образовања², подацима датим у Функционалном прегледу јавне управе у сектору образовања³ и другим релевантним документима⁴ и материјалима који се тичу развоја образовања на нивоу ентитета, кантона и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.

Документ се такође заснива и на глобалном приступу образовању дефинисаном у Миленијумској декларацији УН-а (MDGs) и циљевима Европске уније у погледу побољшања квалитета и ефикасности образовања и обуке, њихове доступности и проходности унутар заједничког европског простора.

Саставни дио овог документа јесте план имплементације краткорочних (2008), средњорочних (2009–2010) и дугорочних циљева (2011–2015).

Уз овај документ направљен је образац за његову имплементацију и конкретизацију на ентитетском/кантоналном нивоу и у Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине, и у складу с тим, очекивати је израду развојних планова, односно развој одговарајућих стратегија и акционих планова, односно развојних планова на наведеним нивоима, и даље, све до нивоа васпитно-образовних установа.

Такође, овај документ представља полазиште и за развој стратегија у подручјима образовања у којима оне још нису развијене за период од 2008. до 2015. године.

¹ Средњорочна развојна стратегија БиХ 2004–2007 (PRSP) – Ревидирани текст, Савјет министара Босне и Херцеговине;

² Стратешки правци развоја предшколског васпитања и образовања у БиХ, Савјет министара Босне и Херцеговине, 2005;
Стратегија развоја стручног образовања и обуке у БиХ 2007–2013, Савјет министара Босне и Херцеговине, 2007;

³ Функционални преглед јавне управе у сектору образовања у БиХ, ЕУ пројекат развоја општег образовања у Босни и Херцеговини, 2005;

⁴ Стратегија и концепција промјена у систему васпитања и образовања у Републици Српској, Министарство просвјете, Бањалука 1998;
Стратешки развој образовања: Извјештај о напретку, приоритетни кораци, Федерално министарство образовања и науке, 2006;
Стратегија интегрисања Босне и Херцеговине у Европску унију, Савјет министара Босне и Херцеговине, 2006;
Европско партнерство са Босном и Херцеговином – Програм приоритета, 2006;
Стратегија реформе јавне управе у Босни и Херцеговини, Савјет министара Босне и Херцеговине, 2006.

Како овај документ садржи циљеве и активности од битног и заједничког интереса за даљи развој образовања у Босни и Херцеговини, очекивати је да он буде и саставни дио Развојне стратегије Босне и Херцеговине – Сектор образовања, чија се израда управо договара.

Босна и Херцеговина тежи да изгради друштво засновано на знању, истовремено омогућавајући и развој пуних потенцијала сваког појединца. У тај процес нужно је укључити све друштвене, социјалне, економске и политичке актере, и кроз приступ активне координације, изградити партнерски однос међу њима, уз уважавање принципа цјеложивотног учења и историјских, културних и традиционих вриједности свих људи који у њој живе.

У овом тренутку од изузетне важности је обезбиједити широк консензус за све промјене које би требало предузети у образовању у Босни и Херцеговини, како би се процес реформе одвијао по предложеном плану.

1. СТАЊЕ ОБРАЗОВАЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

1.1. Слика образованости становништва

Према резултатима посљедњег пописа становништва у Босни и Херцеговини који је спроведен 1991. године, неписмено је било 9,9 % становника. Подаци из Анкете о животном стандарду (UNDP 2001) говоре да је око 5 % становника Босне и Херцеговине неписмено. У овом тренутку, дакле, нема поузданих података о писмености становништва у Босни и Херцеговини.

Такође, нема поузданих података о образовној структури становништва. Према резултатима Анкете о потрошњи домаћинства у БиХ (UNDP 2004), без школе је било 8,7 % становника БиХ. Само основну школу завршило је 34,9 % становника; средњу школу 49,7 %; више образовање 5,1 %; високо образовање 4,3 %.

Према подацима Анкете MISC (UNDP 2006) у предшколско васпитање и образовање укључено је 9 % популације, а нето стопа уписа дјецe у основно образовање у БиХ, износила је 97,2 %.

Нето стопа уписа у средње образовање износила је 76,2 %, а 54 % ученика заврши средњу школу у редовном року.

Нето генерацијска стопа уписа студената износи свега 24 %.

1.2. Статистички показатељи по нивоима образовног система

Према статистичком извјештају Агенције за статистику Босне и Херцеговине (Статистика образовања, Саопштење бр. 1/2007), стање у образовању у Босни и Херцеговини је следеће:

Предшколско васпитање и образовање

	год. 2005.	год. 2006.
Укупан број предшколских установа	193	197
Укупан број запослених	2.167	2.180
Укупан број дјецe	12.989	13.384
Укупан број дјевојчица	6.112	6.299

Редовно основно образовање

	шк. год. 2004/2005.	шк. год. 2005/2006.
Укупан број школа (осмогодишње и деветогодишње)	1.887	1.888
Укупан број одјељења	16.396	16.443
Укупан број комбинованих одјељења	1.863	1.497
Укупан број наставника	22.136	22.258
Укупан број наставника на одређено вријеме	3.954	3.858
Укупан број ученика	380.696	374.725
Укупан број ученица од укупног броја ученика	184.872	182.319

Основно образовање за дјецу са посебним образовним потребама

	шк. год. 2004/2005.	шк. год. 2005/2006.
Укупан број школа за дјецу са посебним потребама	66	64
Укупан број одјељења	217	211
Укупан број комбинованих одјељења	89	82
Укупан број наставника	306	316
Укупан број наставника на одређено вријеме	59	54
Укупан број ученика	1.370	1.261
Укупан број ученица од укупног броја ученика	580	498

Средње образовање

	шк. год. 2004/2005.	шк. год. 2005/2006.
Укупан број средњих школа	303	304
Укупан број одјељења	6.052	6.021
Укупан број наставника	11.184	11.167
Укупан број ученика	164.743	162.434
Број ученица	81.985	80.976
Број ученика који је завршио средњу школу	44.773	43.363

Високо образовање

	шк. год. 2004/2005.	шк. год. 2005/2006.
Број високошколских установа	113	137
Укупан број студената	84.475	91.201
Број уписаних редовних студената	62.233	66.939
Број уписаних ванредних студената	22.242	24.262
Број студената који су завршили студиј	8.127	10.003

Нема поузданих података о броју студената који завршавају студиј у року. Процјењује се да студенти просјечно студирају 5–7 година до дана стицања дипломе. Много студената напушта студије, најчешће послије прве године студија.

У 2005. години укупно завршених магистара наука и специјалиста било је 298, а доктора наука 91. У 2006. години број магистара наука и спрецијалиста повећао се на 315, а доктора науке на 126.

Дакле, у погледу укључености у васпитно-образовни систем, очигледан је велики распон између појединих нивоа и заостајање у односу на просјечне укључености у великом броју европских земаља, нарочито у предшколском васпитању и образовању и високом образовању. С друге стране, висока и дуготрајна незапосленост оних који су завршили средње образовање намеће питање употребљивости стеченог знања и његову прилагођеност тржишту рада.

1.3. Инфраструктура и логистика

Стање школских објеката у Босни и Херцеговини у овом тренутку није повољно. Велики број школских објеката грађен је прије тридесет и више година. Објекти који су девастирани у рату углавном су обновљени кориштењем кредита и донаторских средстава међународне заједнице, али се при томе није водило рачуна о опремању школа савременим наставним средствима.

Проблеми одржавања школских објеката, а поготово капиталне изградње васпитно-образовних установа не рјешавају се у потребној мјери због недостатка финансијских средстава.

Настава у основним школама у Босни и Херцеговини изводи се у централним и подручним школама. Подручне школе (углавном нижи разреди основне школе) налазе се у руралним подручјима, и у њима се настава у великом броју изводи у комбинованим одјељењима.

Усљед недостатка простора, настава се у већини основних и средњих школа изводи у двије смјене, док се у густо насељеним подручјима настава у појединим основним школама изводи чак и у три смјене. Ово чини препреку развијању школа као мјеста за цјелодневни боравак и учење и отежава извођење слободних активности у школи, те њену повезаност са локалном заједницом.

Недостатак школског простора негативно утиче на квалитет наставног процеса.

У погледу школских спортских дворана и терена, стање је такође лоше. Сигурно да то негативно утиче на физички развој школске популације у Босни и Херцеговини. Изузетак чини Брчко Дистрикт гдје свака основна и средња школа има спортску дворану.

У школама доминира предавачко-фронтални приступ и меморијско-репродуктивно учење. Главни разлог томе јесте недостатак одговарајућих учила и недовољна обученост наставника за примјену модерних наставних технологија.

Што се тиче савремене информатичко-комуникационе опремљености школа, стање је веома лоше. Релативно мали број школа има савремене компјутерске учионице са софтверском подршком, која се може користити у свакодневной настави.

Због недостатка финансијских средстава, неке општине/кантони нису у стању финансирати превоз ученика до школе нити партиципирати у трошковима смјештаја и исхране студената у студентским домовима. Иако је основно образовање обавезно и бесплатно, родитељи купују потребне уџбенике и школски прибор. Само неке општине/кантони плански обезбјеђују уџбенике за дио ученика припадника ромске националности и дјеце у стању

социјалне потребе. У Брчко Дистрикту за све ученике основне школе уџбеници су бесплатни, а превоз је бесплатан за све ученике основне и средње школе који станују на удаљености од школе дужијом од 3 km.

У погледу свеукупне опремљености у далеко најлошијој ситуацији су високошколске установе (недостатак модерне литературе, информатичке опреме, лабораторија и др.). Нарочито је лоша ситуација на наставничким факултетима.

1.4. Наставни кадар

У основном образовању у Босни и Херцеговини у школској 2005/2006. години радило је укупно 22.258 наставника, или 17,2 ученика по наставнику. У основном образовању са дјецом са посебним образовним потребама радило је 316 наставника, или 4 ученика по наставнику. У средњим школама у БиХ радило је 11.167 наставника, што је у просјеку износило 15 ученика по наставнику.

С једне стране, то указује на могуће постизање одговарајућег квалитета наставе са релативно малим бројем ученика по наставнику, али, с друге стране, указује на висок ниво трошкова у образовању.

Број наставника који немају одговарајуће квалификације стално опада. У појединим срединама још увијек недостају наставници страних језика, математике, ликовне културе и неких стручних предмета. Видан је недостатак младих асистената на високошколским установама и професора и асистената у редовном радном односу на универзитетима који су основани у неколико задњих година.

У овом тренутку обука наставника није стандардизована. Они нису системски лиценцирани као професионалци у свом домену нити су развијени финансијски и други инструменти који би били у функцији подстицања унапређења квалитета њиховог рада на основу конкуренције.

Иако на истом нивоу образовног система обављају исти посао, наставници у Босни и Херцеговини нису свуда једнако плаћени. Генерално, плате наставника су ниже од плата других корисника буџетских средстава. Нарочито су лоше плаћени наставници на факултетима. То је један од разлога што велики број њих прихвата ангажмане на више факултета/универзитета.

1.5. Управљање образовним системом

Систем управљања у образовању у Босни и Херцеговини подразумијева два подсистема, и то:

1. управљање организацијом образовног процеса са финансијског, законског и административног аспекта, и
2. управљање квалитетом – што се односи на садржаје наставе, методе рада, евалуацију ученичких достигнућа и др.

Ова два подсистема препознају се у функционисању министарстава за образовање на кантоналном и ентитетском нивоу и стручних институција (педагошких завода, агенције за стандарде и оцјењивање у образовању и др.).

Уопштено, управљање образовањем спроводи се на више нивоа. Уставне надлежности у образовању концентрисане су на нивоу ентитета Републике Српске и кантона у Федерацији Босне и Херцеговине, као и на нивоу Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, у складу с Коначном арбитражном одлуком за Брчко.

1.5.1. Надлежности и институционална структура

Државни ниво

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (МЦП) је орган управе који је, између осталог, надлежан и за образовање на нивоу Босне и Херцеговине. Његова надлежност регулисана је Законом о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине.

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине надлежно је за сљедеће послове и задатке:

- Обављање дужности у погледу припреме и спровођења прописа, послова и задатака који су под јурисдикцијом Босне и Херцеговине и који се односе на успостављање основних принципа координације активности, усклађивања планова ентитетских власти и дефинисање стратегије на међународном плану;
- Учешће у раду међународних организација;
- Извршавање међународних обавеза и припрема за закључивање међународних уговора или споразума у дијелу образовања.

Министарство је такође одговорно и за билатералне споразуме о допунском образовању, намијењеном дјечи грађана Босне и Херцеговине који живе у другим земљама, и развој наставног плана и програма за допунско образовање те дјеце.

У складу с одредбама оквирних и других закона у области образовања усвојених на нивоу Босне и Херцеговине, Министарство цивилних послова надлежно је за надзор спровођења тих закона. У недостатку директних и законом утврђених механизма, остваривање овог надзора од стране Министарства цивилних послова могуће је само у тијесној и непосредној сарадњи са надлежним образовним властима на свим нивоима. Такође, у складу с одредбама Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини, Министарство је одговорно и за координацију и развој високог образовања у Босни и Херцеговини, уз консултације са другим надлежним министарствима.

Уз помоћ међународне заједнице успостављена је **Конференција министара образовања у Босни и Херцеговини** са мандатом да пружа савјете, разматра и координира образовну политику. Како се састанци Конференције министара у пуном саставу ријетко одржавају, а састанци њеног координационог одбора нередовно, то значајно ограничава ефективност Конференције као тијела и њено проактивно дјеловање у оквиру дефинисаног мандата.

Брчко Дистрикт БиХ

Одјељење за образовање у Влади Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине одговорно је за организацију и функционисање образовног система у Брчко Дистрикту.

Република Српска

Министарство просвјете и културе Републике Српске има одговорност за образовну политику, легислативу, администрацију и финансирање образовања у ентитету, ентитетску заступљеност у процесима координирања образовања у Босни и Херцеговини за имплементацију докумената усвојених на државном и међународном нивоу и др..

Федерација Босне и Херцеговине

Надлежности Федерације Босне и Херцеговине у образовању одређене су њеном одговорношћу за осигурање права на образовање. Сходно томе и законским одговорностима у области образовања, **Федерално министарство образовања и науке** врши управне, стручне и друге послове, те сарадњу и координацију активности са

кантонима које се, између осталог, односе на: предшколско, основно и средње образовање; педагошке стандарде и нормативе; уџбеничку литературу; стручно образовање и усавршавање наставника; стандарде и нормативе за високо образовање; научно-истраживачки рад на унапређењу васпитно-образовног рада; ђачки и студентски стандард итд..

Кантони

У складу са њиховим уставним надлежностима у погледу образовне политике, финансирања образовања и доношења закона, образовање у кантонима уређено је релевантним кантоналним законима и прописима. Надлежност за образовање имају **кантонална министарства образовања** (од којих су многа надлежна за образовање, науку, културу и спорт). Њихова величина и капацитет за обављање функција разликују се од кантона до кантона.

Општине

Прописима у области образовања различито се регулишу надлежности локалног нивоа у образовном сектору. То се односи на организацију образовног процеса, одржавање школских објеката, учешће у креирању дијела наставног плана и програма битног за локалну заједницу, па и финансирања образовања. Иако су неким општинама дате шире надлежности, због недостатка финансијских средстава оне се често и не извршавају.

1.5.2. Управљање квалитетом у образовању

Постојећим и недавно усвојеним оквирним и другим законима у области образовања утврђени су принципи за успостављање структура за дефинисање и имплементацију образовних стандарда и осигурање квалитета у образовању. У складу са тим, процес реорганизације постојећих и успостављања нових стручних институција у области образовних стандарда треба што прије започети.

Овдје је описана тренутна слика структура за подршку процесу управљања квалитетом образовања.

У подручју високог образовања у овом тренутку не постоје институционалне структуре које се посебно баве квалитетом образовања на овом нивоу, премда су се питањима стандарда квалитета и анализе стања високог образовања бавила одговарајућа тијела (савјети, комисије) при универзитетима и надлежним министарствима.

У подручју предшколског, основног и средњег образовања ситуација је другачија. Праћење квалитета образовања и подршка његовом развоју остварује се кроз рад педагошких завода и Агенције за стандарде и оцјењивање у образовању за Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску.

Педагошки заводи

У Босни и Херцеговини тренутно постоји осам педагошких завода и то: Републички педагошки завод Републике Српске, Завод за школство и шест педагошких завода у Федерацији Босне и Херцеговине (у даљем тексту заводи), чији су капацитети различити и у великом броју недовољни и неодговарајући. Изузетак чине три завода (Педагошки завод у Бихаћу, Педагошки завод у Мостару и Завод за школство у Мостару), сви остали заводи дјелују у саставу министарстава образовања. Планира се оснивање завода у Брчко Дистрикту.

Постојећи педагошки заводи обављају различите послове: развој наставних планова и програма, увођење нових приступа и метода у васпитно-образовни процес, спровођење обуке наставника, контроле и оцјењивања рада наставника и школа и др. У раду већине завода доминира стручни надзор, док је подршка развоју квалитета у образовању потиснута у други план. Како функције завода нису прецизно одређене, често је њихово преклапање са функцијама министарстава образовања.

Агенција за стандарде и оцјењивање у образовању за Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску

Постојећа Агенција за стандарде и оцјењивање у образовању за Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску основана је 2000. године одлукама Владе Федерације Босне и Херцеговине и Владе Републике Српске. Током првих година свог постојања, Агенција је била финансирана из гранта Свјетске банке. Сада се у потпуности финансира од стране оба ентитета. Агенција се преваходно бави екстерним оцјењивањем ученика у основној школи и утврђивањем стандарда ученичких достигнућа у појединим предметима. Извјештаји о до сада проведеним оцјењивањима говоре о разликама квалитета знања ученика по предметима, а присутне су и велике регионалне разлике. Како је улога Агенције ограничена начином њеног устројства и постојећим капацитетом, посљедица тога је да њено дјеловање није усклађено на нивоу Босне и Херцеговине, а процес успостављања образовних стандарда споро се одвија. Такође, Агенција се још није успјела наметнути као извор података и информација битних за креирање образовне политике.

1.6. Инспекција у образовању

Инспекцијски надзор над спровођењем закона, организацијом и радом васпитно-образовних установа спроводе службе просвјетне инспекције при надлежним министарствима образовања.

У Брчко Дистрикту инспекција је одвојена од Одјељења за образовање и налази се у саставу Одјељења за јавну сигурност.

Због малог капацитета и преклапања функција надзора, постојеће службе просвјетне инспекције углавном обављају управни надзор.

Стога, статус и надлежности инспекције у овом тренутку нису у сагласности са захтјевом да она буде битан фактор управљања квалитетом у образовању у Босни и Херцеговини, као што је то случај у великом броју земаља Европске уније.

1.7. Школски менаџмент

Школама у Босни и Херцеговини управља Школски одбор који, усљед одсуства реалне децентрализације образовног система, нема много утицаја на укупно функционисање и развој школе.

Школама руководе директори за које, по важећим прописима, нису потребне и додатне формалне квалификације из подручја школског менаџмента. Недостатак менаџерских компетенција школских директора и чланова школског менаџмент тима препрека су процесу развојног планирања школа, који се већ увелико спроводи у другим земљама. Стога је потребно креирати стандарде и обезбједити професионално образовање и усавршавање директора школа и других чланова школског менаџмент тима.

У високом образовању систем руковођења није усаглашен. Тренутно само четири јавна универзитета (Универзитет у Тузли, Универзитет у Зеници, Универзитет у Бањалуци и Универзитет у Источном Сарајеву) и неколико приватних универзитета у Републици Српској функционишу по принципу интегрисаног универзитета. Избор ректора, декана и управних тијела на неким универзитетима, односно факултетима још увијек се верификује у државним органима, што указује на постојање утицаја јавне власти на академску аутономију универзитета.

1.8. Финансирање образовања

Образовање се у Босни и Херцеговини углавном финансира из јавних средстава ентитетског, кантоналног, Брчко Дистрикта и општинског буџета, зависно од надлежности. То практично значи да, у смислу локације, у Босни и Херцеговини постоји тринаест

засебних буџета за образовање: два на ентитетском, један у Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине и десет кантоналних буџета.

Износ средстава из државног буџета је готово незнатан.

Република Српска троши на образовање око 4 % БДП, Федерација Босне и Херцеговине око 6 %, док је буџет Одјељења за образовање Дистрикта Брчко (са пододјељењима за предшколско и основно, средње образовање и заједничке послове) 11,2 % буџета Дистрикта.

У већини кантона издвајање за образовање представља највећу ставку у кантоналним буџетима.

Иако су процентуална издвајања у буџетима намијењена образовању релативно висока, та средства још увијек нису довољна и знатна, будући да су укупни буџети ентитета, односно кантона и Брчко Дистрикта БиХ ниски и ограничени.

На свим нивоима образовања уочене су знатне разлике у финансирању по ученику, односно студенту између ентитета, кантона и Брчко Дистрикта. Висина плата и накнада запослених у образовању такође варира између кантона, Брчко Дистрикта и ентитета. Обавезујуће ставке школских буџета су средства за бруто плате и накнаде запослених и материјални трошкови. Критеријуми за планирање финансирања основног и средњег образовања су доста слични у оба ентитета. Средства за плате и накнаде планирају се на основу броја запослених који се утврђује у складу са педагошким стандардима, бројем одјељења и бројем сати наставног плана и програма. Материјални трошкови углавном се планирају на основу извршења буџета у прошлој години. Највећи дио ових средстава усмјерен је на плаћање енергије и комуналних услуга, тако да се јако мало издваја за одржавање објеката и набавку материјала. Трошкови амортизације опреме и зграда, уопште се не планирају.

Од укупно планираних буџетских средстава за образовање на бруто плате и накнаде запослених се издваја око 88 %, за материјалне трошкове око 8 %, а на капитална улагања око 4 %. Донаторска и кредитна средства за капитална улагања у образовању су минимална. Реформе у образовању не прате одговарајућа финансијска средства, а средства за стручно образовање и усавршавање наставника и менаџмента школе су недовољна.

Власти извори финансирања су све важнији и значајнији, нарочито код предшколског и високог образовања, јер су јавни приходи намијењени за поменута два нивоа недовољна. Трезорски систем пословања повећао је транспарентност и одговорност у трошењу јавног и властитог новца, уредније извршавање обавеза према запосленим и добављачима, али са друге стране, услед процедура успорава се трошење властитих прихода и онемогућава реалокацију уштеђених планираних средстава изнад законом дозвољеног (10 % од укупног плана буџета школе) за неке друге намјене. У таквим условима планирање средстава за плате и накнаде запослених и материјалне трошкове представља изузетно значајан задатак у школама и министарствима.

Извјештавање и праћење ефикасности улагања у образовање на школском, кантоналном, ентитетском и државном нивоу на бази мјерила и међународних стандарда успјешности није развијено. Ако се анализира колики проценат укупног БДП је уложен у образовање, може се закључити да упркос номиналном расту јавних трошкова за образовање, стварни пораст улагања у образовање у односу на БДП прилично је низак.

1.9. Досадашњи ток реформе образовања

Процес реформе образовања тече споро и неуједначено. Циљеви постављени у Средњорочној развојној стратегији Босне и Херцеговине 2004–2007. године у сектору образовања нису реализовани у потребној и довољној мјери. То се посебно односи на јавну управу у образовању, финансирање образовања, заокруживање законског оквира по нивоима образовног система, остваривања једнаког права на образовање и у оквиру тога, елиминације сваког вида дискриминације у образовању, реформе високог образовања и др..

У Републици Српској деветогодишње обавезно образовање уведено је школске 2003/2004. године. У Федерацији Босне и Херцеговине оно се сукцесивно уводи од школске 2004/2005. године. У Унско-санском, Босанско-подрињском, Тузланском, Зеничко-добојском и Кантону Сарајево настава се за све ученике првог, другог, трећег и четвртог разреда изводи по новом програму деветогодишњег обавезног васпитања и образовања, а у Посавском и Херцеговачко-неретванском кантону за дио ученика. У Кантону 10 обавезно деветогодишње образовање започело је школске 2006/2007. године. У Средњобосанском и Западнохерцеговачком кантону основно образовање спроводи се у осмогодишњем трајању. У Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине, поред осмогодишњег основног образовања, спроводи се и обавезно деветогодишње образовање.

У средњем стручном образовању направљена је рационализација броја занимања и за поједина занимања урађени су нови наставни програми по модуларном принципу.

Направљен је први корак на унапређењу квалитета образовања увођењем екстерне евалуације. Агенција за стандарде и оцјењивање за Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску од школске 2003/2004. године спроводи екстерне евалуације у цијелој Босни и Херцеговини и утврђује образовне стандарде. До сада су утврђени стандарди ученичких достигнућа из матерњег језика и књижевности, математике и природних наука у основној школи. У току је утврђивање стандарда ученичких достигнућа у наведеним наставним предметима у средњим школама.

У 2007. години наши ученици учествовали су у међународном програму истраживања трендова у математици и природним наукама (TIMSS).

Агенција је такође провела истраживање интереса и могућности провођења програма државне матуре.

Како циљеви зацртани Средњорочном стратегијом нису реализовани у великој мјери ни у другим секторима, 2006. године овај стратешки документ је ревидиран. Утврђене су приоритетне мјере, мјере које захтијевају посебну пажњу и нове мјере које треба реализовати до краја 2007. године⁵.

⁵ ЕРРУ : Средњорочна развојна стратегија БиХ, Ревидирани документ, мај 2006;

Мјере које захтијевају посебну пажњу:

- Обезбједити да заједничко језгро наставног плана и програма буде имплементирано у складу са законима БиХ о основном и средњем образовању;
- Обезбједити све потребне услове за потпуну и квалитетну примјену деветогодишњег основног образовања од 2006/2007. године;
- Укинути праксу организовања „двје школе под једним кровом“;
- Усвојити оквирни закон о високом образовању на државном нивоу;
- Основати фондове за основно образовање, а полазећи од чињенице да је основно образовање обавезно и бесплатно, формирати и фонд солидарности;
- Основати фондове за високо образовање на ентитетским нивоима.

Нове мјере:

- Развој Сектора за образовање у Министарству цивилних послова БиХ према препорукама Функционалног прегледа сектора образовања у БиХ и трансформација ентитетских и кантоналних министарстава образовања према истом прегледу;
- Усвајање закона о предшколском васпитању и образовању у БиХ;
- Усвајање закона о средњем стручном образовању и обуци у БиХ;
- Усвајање закона о високом образовању у БиХ;
- Усвајање закона о Агенцији за образовање у БиХ;
- Израда закона о финансирању високог образовања у БиХ;
- Успостава ЕНИС центра за информисање и признавање диплома;
- Функционални рад Агенције за образовање у БиХ;
- Функционални рад Агенције за високо образовање у БиХ;
- Усвајање стратегије развоја средњег стручног образовања и обуке у БиХ;
- Израда закона о финансирању основног образовања.

Напомена: Мјере које не буду имплементоване* до краја 2007. године биће предмет овог стратешког документа.

2. ИЗАЗОВИ ОКРУЖЕЊА

2.1. Утицај друштвених, социјалних и економских промјена на образовање. Транзиција, глобализација, интернационализација и децентрализација

Вријеме у којем живимо карактеризовано је бројним промјенама и изазовима на које образовање мора одговорити. Навешћемо само оне најважније:

- Повећање броја и разноврсност технолошких и техничких иновација које захтијевају другачија и нова занимања;
- Демографске промјене;
- Потреба за цјеложивотним учењем;
- Честе промјене мјеста становања у трагању за послом и бољим животним условима;
- Промјене потрошачких образаца;
- Повећана еколошка свијест за бригу о околини и природне ресурсе;
- Недостатак енергије;
- Све присутније сиромаштво и др.

Као посљедица друштвених промјена и брзе транзиције друштва у „друштво знања“, демографских промјена, те изражене потребе за сталним осавремењивањем постојећих и стицањем нових знања и вјештина развијен је концепт цјеложивотног учења. Цјеложивотно учење подразумијева непрекинуто стицање знања током живота појединца. Остварује се у облицима формалног, неформалног и информалног учења/образовања. То значи, да на уму стално треба имати чињеницу да школа није једино мјесто гдје се учи, и да је неопходно подржати и остала мјеста односно начине учења. Главни циљ у том правцу јесте успоставити ефикасан и флексибилан систем акредитације давалаца/организатора образовних услуга и сертификовање стечених знања и вјештина.

С друге стране, глобализација економије значи подјелу рада на глобалном нивоу, промјене у структури занимања, нова занимања и потребна знања, као и пораст компетенција. Интернационализација је један од начина да се одговори на изазове глобализације. У томе значајну улогу имају дијелење искустава и међународна сарадња у образовању. С друге стране, све шира информатизација омогућава бржи и лакши приступ информацијама, а тиме и различитим знањима. Повећан приступ информацијама и медијима захтијевају више базичног знања и критичког увида да би се информације претвориле у знање. Јавни интерес за образовање и интерес медија захтијевају транспарентност образовања.

У свијету образовања примјетан је корак ка децентрализацији, и то не само према територијалној него још више, према функционалној децентрализацији и јачању школске аутономије. У децентрализованом образовном систему управљање се спроводи помоћу циљева и резултата како би се промовисала једнакост и репродуковала заједничка вриједносна основа. Овакав приступ захтијева нове облике управљања и руковођења школом, као и програмирања васпитно-образовног рада.

Полазећи од тога, Европска унија је поред традиционално основних способности одредила и пет «нових основних способности», које треба развијати код сваке младе особе и одраслих. То су :

- Природно-научна писменост;
- Страни језици;
- Информатичко-комуникационе способности;
- Техничка култура;
- Предузетништво и друштвене вјештине.

У контексту тога, појединац нужно мора научити како учити, мислити, бити и дјеловати. Све ово треба допринијети и социјалној интеграцији појединца, његовој активној улози у

друштву, повећању прилагодљивости на послу, cjеловитијем личном испуњењу и потпунијој самоактуелизацији.

Ови изазови захтијевају нове начине планирања и провођења образовања, његове евалуације и обезбјеђења квалитета.

2.2. Промјене на тржишту рада

Горући проблем у Босни и Херцеговини јесте незапосленост. Ако се анализира структура незапослених, лако се може утврдити да веома висок проценат њих не може наћи посао због ниског нивоа образовања, или одсуства одговарајуће квалификације. Због тога је изузетно важно усагласити промјене у образовању са промјенама на тржишту рада. Босна и Херцеговина је још увијек у транзицији, а на тржишту рада се одвијају структуралне промјене. Крупне компаније полако нестају, а кључну улогу у привреди преузимају мала и средња предузећа. Повећане потребе мијењају потрошачки менталитет и доприносе експанзији услужних дјелатности.

Овакве промјене условљавају флексибилност, као и виши ниво компетенција радне снаге. Имајући то у виду, намеће се и потреба активнијег учешћа послодаваца у креирању и провођењу образовних реформи. Не смије се више дозволити да се промјене у образовању проводе без учешћа социјалних партнера. Напротив, они требају битно утицати на промјене, како би добили запосливу, компетентну и флексибилну радну снагу. Такав приступ социјалном дијалогу који се може назвати и бизнис дијалог, мотивисаће приватни сектор да почне озбиљније улагати у образовни сектор, посебно у неформално и информално образовање.

У том смислу, од изузетног значаја је што прије усвојити државни оквир квалификација у складу са мета-оквиром стручних квалификација Европске уније.

3. ОБРАЗОВАЊЕ ЗА ДРУШТВЕНУ КОХЕЗИЈУ И ЕКОНОМСКИ РАСТ И РАЗВОЈ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

3.1. Образовање као основа друштвено-економског развоја БиХ

Пред образовањем у Босни и Херцеговини је кључни задатак – како помоћи да се земља извуче из круга сиромашних, и учини земљом за угодно и просперитетно живљење. Ту су такође и изазови промовисања глобализације, интернационализације и децентрализације у образовању, а с друге стране очување традиционих и културолошких вриједности људи који у њој живе и вриједности које погодују развоју осјећаја заједништва, прихватања и поштовања различитости, солидарности, одговорности за одрживи развој, као и подстицање радног грађанства и развијања демократског друштва у цјелини.

Образовање није потрошња него примарна производња чији су ефекти дугорочно улагање у процесе који ће резултовати другим потребним производима. Да бисмо овај задатак квалитетније обавили нужно је објединити све елементе образовања, уз поступно усклађивање образовног система и досљедно уважавање концепта cjеложивотног учења, те развијати јединствени систем школског и професионалног усмјеравања који ће појединцу омогућити услуге обавјештавања, усмјеравања и савјетовања у свим фазама каријере.

Нужно је традиционални систем образовања учинити отворенијим, флексибилнијим, те омогућити појединцима да упражњавају своје индивидуалне начине и стилове учења који су прилагођени њиховим потенцијалима, потребама и интересовањима. У оквиру тога, неопходно је усмјерити пажњу на кориштење и примјену одговарајућих стратегија према

дјеци и младима са посебним потребама, за њихову повећану инклузију у образовање и друштво. У том процесу значајну улогу треба да имају и породица, локална заједница, социјални партнери, послодавци и др..

Такође, важно је подстицање појединаца за практичним дјеловањем и активним односом што укључује примјену теоријских знања и мисли у праксу и позитиван однос према раду. Дјеловати, бити активан и предузетан, имати визију бољег живота и друштва без чекања да то оствари неко други, сигурно ће за Босну и Херцеговину битан фактор изласка из сиромаштва и развој демократског друштва.

Једино сигурно инвестирање у Босни и Херцеговини је улагање у људе. Људи су основни ресурс и потенцијал Босне и Херцеговине, као што је то и ЕУ прокламовала за себе. Улагање у људске ресурсе заснива се на стварању услова за усавршавање и напредовање појединца. Сваки појединац треба имати свој индивидуални план стручног развоја, а послодавац и радна средина требају га охрабривати и подстицати на учење. Инвестирање у људе резултује не само повећањем бруто националног производа већ и знатним учествовањем грађана у професионалном и јавном животу.

Образовање засновано на модерним ICT технологијама нуди значајан потенцијал за иновације у учењу и подучавању. Друштво које учи, можемо боље и досљедније изграђивати преферирањем тих иновација. Стога подучавање као професију очекују знатне промјене, а наставници би могли постати водитељи, ментори, савјетници и посредници.

У свијету се развија нови начин вођења и савјетовања који се може најбоље окарактерисати као посредништво. За успјешно вођење нужно је имати визију, добре информације и продуктивно знање. Зато треба развити висококвалитетан систем акредитације давалаца образовних услуга како би се омогућило признавање образовних исправа и квалификација у новом глобалном друштву, те на тај начин створили услови за већу покретљивост појединаца и боље кориштење њихових знања и компетенција.

Глобализација друштвених односа неминовно упућује појединца на сарадњу. Заједнички рад знатно проширује могућности дијелења искуства и учења једних од других. Ако желимо створити искрене односе, онда сарадња треба прећи у партнерство. Да бисмо поред узајамности у то уградили и механизам одговорности, нужно је користити приступ проактивне координације. Њиме ћемо све субјекте у образовању учинити равноправним, али и једнако одговорним за процесе који нам предстоје без бојазни да ће нечија овлаштења бити занемарена.

Превелике разлике у образовању и промјенљиве економске и друштвене прилике, могу ограничити могућности наставка образовања и довести до искључивања појединаца и група из образовног система. Зато је један од највећих ризика управо питање прилагођавања потребама и брзим промјенама у друштву.

Такође, изазови тржишта рада у иностранству и лоша материјална ситуација у земљи могу имати за посљедицу превелик одлазак младих људи, посебно високообразованих.

Како би се наведени ризици избјегли потребно је усклађено дјеловање, тако што ћемо:

- Начело цјеложивотног учења учврстити на свим нивоима образовног система;
- Неопходно је стално наглашавати друштвену и економску димензију образовања, као најисплативије инвестиције;
- Потребно је унаприједити прилагодљивост и фелксібилност образовног система, његову проходност и обезбједити квалитет, по угледу на добре праксе у земљама ЕУ.

3.2. Демографске промјене у Босни и Херцеговини до 2015. године и перспектива економског развоја

У периоду 1997–2005. година, стопа наталитета у Босни и Херцеговини смањила се за 43,3 %. У 2005. години забиљежен је природни прираштај од свега 225 нових становника. У свим кантонима у Федерације БиХ забиљежен је у посљедњих годину дана осјетан пад природног прираштаја, а поједини кантони већ континуирано дужи времена биљеже пад природног прираштаја. Поједини кантони: Посавски, Босанско-подрињски, Херцеговачко-неретвански и Кантон 10 биљеже негативан прираштај континуирано већ мјесецима. У Републици Српској ситуација је још незавиднија.

Разлози за осјетан пад наталитета и природног прираштаја су многоструки, али најизраженији су неповољна економска ситуација и велика незапосленост. Све мањи број младих одлучује се ступити у брак, а поготово рађати дјецу.

За очекивање је да ће се негативан демографски развој наставити до 2015. године.

У 2005. години номинална стопа раста бруто домаћег производа (БДП) износила је 7,6 %, а у 2006. години 11,2 %. Реална стопа раста у 2006. години износила је 5,7 %, што је незнатно брже у односу на земље из окружења. Учешће јавног сектора који укључује и образовање у расту 2006. године износио је 10,3 %. Процјењује се да ће у 2007. години номинална стопа раста ВДП бити 7,6 %.⁶

ВДП per capita у 2005. години износио је 4.108 КМ, а у 2006. години 4.568 КМ.

Индустријска производња биљежи благи пораст, што значи да долази до одређене реиндустријализације земље. Услуге туризма и угоститељство су такође у успону. Снажан пораст грађевинских активности обиљежио је прво тромјесечје 2007.

Број незапослених у Босни и Херцеговини 2005. године износио је 508.000, а у 2006. години 516.000. Број запослених у марту 2007. године у Босни и Херцеговини износио је 661.097, што је повећање за 2,1% у односу на март 2006. године. Процјењује се да у Босни и Херцеговини има 3,8 милиона становника.

4. ГЛАВНИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА

4.1. Развој образовног сектора

Имајући у виду постојеће стање у образовању у Босни и Херцеговини, императивно се намећу следећи приоритети у развоју образовања:

- подизање нивоа образованости становништва и компетентности радне снаге,
- побољшање ефективности система образовања и обуке,
- превенција социјалног искључивања међу дјецом и младим,
- проширивање прилика за образовање и обуку одраслих, те обезбјеђење квалитета и ревитализација истраживања у образовању.

Очекивати је да ће све интервенције у образовању резултовати бржим економским развојем, смањењем незапослености и подизањем животног стандарда у Босни и Херцеговини.

Полазећи од тога, биће подржано повећање броја дјеце обухваћено предшколским васпитањем и образовањем и ширење обавезног деветогодишњег образовања.

⁶ Босна и Херцеговина: Економски трендови, Годишњи извјештај, ЕРР-СРС, март 2007;
Економски трендови, јануар–март 2007.

Могућности за школовање након обавезног образовања биће проширене увођењем различитих програма општег и средњег стручног образовања. Сви ученици четворогодишњих средњих школа ће полагати екстерну матуру ради стандардизовања резултата учења, те стандардизације протока према високом образовању. Поред опште гимназије, развијаће се и друге врсте општеобразовних средњих школа.

Развој стручног образовања започињаће у оквиру обавезног деветогодишњег образовања и спроводиће се у складу са VET стратегијом 2013. Ствараће се разноврсне прилике за професионално усавршавање средњег стручног кадра, као и за наставак њиховог школовања у подручју струке у оквиру високог образовања и на универзитету, те одговарајућа савјетовања и подршка. У средњим стручним школама посебан акценат биће стављен на развијање предузетништва и стицање практичних искустава и вјештина ученика кроз установљивање школских компанија и центара за развој каријере.

Унаприједиће се процес инклузије у образовању дјеце са посебним образовним потребама кроз обезбјеђење одговарајуће школске инфраструктуре, програма и обуке наставника. Установиће се специјалне установе као центри ресурса и експертизе на државном и другим нивоима за дјецу и младе са израженим потешкоћама у развоју и учењу.

Откривање, идентификација и праћење развоја надарених и талентованих биће континуирано подржавано у оквиру редовне наставе, ваннаставном и ваншколском раду, те током развоја њихове каријере. Током времена, формираће се посебни центри/истраживачке станице у којима ће се институционално водити брига о њиховом развоју.

Држава Босна и Херцеговина мора успоставити механизме вођења бриге о школовању наше дјеце у дијаспори, утврдити образовне потребе те дјеце и обезбиједити одговарајуће уџбенике и наставни кадар.

Реформа високог образовања проводиће се у складу са међународним документима које је прихватила и потписала Босна и Херцеговина, а који подразумевају:

- Организацију три циклуса студија (додипломски, магистарски и докторски студиј);
- Модуларизацију наставних планова и програма;
- Цјеловиту имплементацију Европског система преноса бодова (ECTS);
- Омогућавање мобилности студената и наставног особља;
- Успостављање интегрисаног универзитета;
- Увођење додатка дипломи;
- Развијање истраживачких активности на универзитетима;
- Бољу сарадњу са привредним сектором и др.

Поред активности које ће проводити високообразовне институције, неопходна је одговарајућа подршка извршних и законодавних тијела који требају обезбиједити законске, финансијске и друге услове за успјешну реформу терцијарног образовања кроз успостављање центра за признавање високообразовних квалификација и агенције за обезбјеђење квалитета у високом образовању.

Образовање и обука за одрасле развијаће се тако да се задовоље образовне потребе одраслих и тржишта рада кроз формалне, неформалне и информалне облике образовања. Одговарајући извори и квалитет биће обезбјеђени доношењем стандарда, те подржавајућим и савјетодавним сервисима на свим нивоима образовања.

У складу са демократизацијом образовања, приватне образовне установе и установе за стручно усавршавање, као и дио цивилног сектора који пружа услуге образовања постају дио образовног система под условом да задовоље прописане критеријуме и стандарде.

Паралелно са развојем компоненте давалаца образовних услуга, развијаће се и компонента која регулише, прати и управља пружањем тих услуга кроз креирање образовне политике, планирање, финансирање, развој стандарда, акредитације и сертификације. Ова компонента укључује сва министарства образовања у Босни и Херцеговини, институције под надлежношћу тих министарстава, као и успостављање нових институција/тијела. У оквиру тога раздвајаће се кључне функције јавне управе у сектору образовања (извршна; подршка и развој; контрола и оцјењивање), те обезбједити координација читавог образовног сектора. Развој образовне администрације обављат ће се у складу са реформом јавне управе у Босни и Херцеговини и потребама образовног система.

Осим потребе за сарадњом и координацијом унутар образовног сектора, за Босну и Херцеговину је нарочито важно да образовни сектор сарађује са другим секторима, а посебно са социјалном политиком, економијом, пољопривредом, радом и др..

Међународна сарадња и интеракција, а посебно задовољавање услова за интеграцију Босне и Херцеговине у ЕУ, нарочито су важни у образовању. У тај процес неопходно је укључити младе људе.

Кључни фактор провођења реформе образовања је квалитетан и мотивисан наставни кадар. Зато је изузетно важно унаприједити иницијално образовање васпитача и наставника и обезбједити њихов перманентан професионални развој.

Инсистираће се на адекватној цијени рада у подручју образовања која ће осигурати достојанство запослених и бити мотивацијски фактор у спровођењу реформе. Главни основ за спровођење ових промјена јесте принцип конкурентности. У складу с тим, направиће се систем вредновања и мјерења квалитета рада што ће истовремено послужити и као темељ професионалног развоја сваког наставника.

За све ове промјене у образовању неопходна је одговарајућа подршка извршних и законодавних тијела која требају обезбједити законске, финансијске и друге услове.

4.2. Модернизација и развој подучавања и учења на свим нивоима образовног система

Ради унапређивања образовања у фокусу пажње биће модернизација наставног садржаја, подучавања и учења, технологије образовања, управљања, вредновања достигнућа, иницијално и стално професионално усавршавање наставника на свим нивоима образовног система.

- Унаприједиће се квалитет учења и подучавања у предшколском васпитању и образовању, основном и средњем образовању као основ цјеложивотног учењу;
- Садржаји учења биће растерећени од непотребне фактографије и више повезани са животом и развојем науке, технике и технологије. Подстицаће се примјена методологије усмјерена на дијете/ученика/студента и у оквиру тога, развијање критичког мишљења, способности рјешавања проблема и примјене знања, водећи рачуна о свеобухватном (холистичком) развојном приступу сваком појединцу, укључујући дјеловање васпитно-образовне установе, породице и социјалног окружења;
- Развијаће се програми оријентисани на циљеве и још више на резултате учења, те програми за циљане групе (за рано образовање, за припаднике мањинских народа, за лица са потешкоћама у развоју и учењу, за надарене, за потребе преквалификације и др.);

- Успоставиће се систем интерне евалуације укључујући и самоевалуацију, интегралне и екстерне евалуације како би се развијала, надзирала и побољшала ефективност образовног процеса и цјелокупно праћење рада васпитно-образовних установа и рада наставног особља појединачно. Интерну евалуацију перманентно ће спроводити школе у сарадњи са свим учесницима у образовном процесу (ученици, родитељи, наставници, локална заједница). Извјештаји самоевалуације су основа за интегралну евалуацију коју проводе инспекцијски органи на основу претходно утврђених и усаглашених индикатора. Екстерна евалуација проводиће се на крају шестог и девог разреда основне школе и у завршном разреду средње школе стандардизованим поступцима;
- Утврдиће се стандарди достигнућа ученика за основно и средње образовање;
- Унапређиваће се информатичко образовање и учење страних језика.

4.3. Једнакост приступа и правичност у образовању

Уставом Босне и Херцеговине, ентитетским и кантоналним уставима и Статутом Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине гарантује се право на образовање. У складу са важећим законима, основно образовање је обавезно и бесплатно.

Свако мора имати једнако право на васпитање и образовање, те оспособљавање и развој у складу са сопственим потенцијалима. Право на базично образовање које чини најмање обавезно деветогодишње образовање и оспособљеност за укључивање у рад биће обезбјеђено у свим дијеловима земље. Посебна пажња биће усмјерена на идентификацију ране интервенције код појединаца са потешкоћама у учењу.

- Образовне власти и локална заједница сарађиваће ради омогућавања једнакости приступа обавезном образовању за све у цијелој земљи, са посебним нагласком на побољшање стања у подручјима са мањинским народом, ученицима повратницима, демографски угроженим и ратом погођеним подручјем, сеоским и брдско-планинским подручјима и др.;
- Обезбједити образовање које одговара потребама мањина. образовање дјеце националних мањина проводиће се у складу са Државним акционим планом дјеловања у образовним потребама Рома и других националних мањина у БиХ;
- Подстицаће се друштвена и приватна иницијатива за отварање васпитно-образовних установа, а посебно предшколских установа;
- Унапређиваће се допунска настава за дјецу грађана Босне и Херцеговине која живе у иностранству.

У Босни и Херцеговини релативно велик број ученика и студената прекида формално образовање или га не завршава у прописаном року. У цјелини, та група младих веома је осјетљива јер је изложена ризицима сиромаштва и друштвене искључености, те усвајању друштвено неприхватљивог понашање. Зато ће се:

- Успоставити евиденција и праћење броја ученика/студената који напуштају формално образовање, и посебно, женске популације у дијеловима земље гдје је тај проблем изражен;
- Проводити стални и различити облици савјетовања и усмјеравања ученика током школовања;

- Подстицати флексибилност средњег образовања развијањем прелазних програма како би се омогућио прелаз из стручних школа у гимназију и обрнуто, упис у високо образовање, посебно на универзитет након завршене средње стручне школе;
- У сарадњи са социјалним и другим партнерима, развијаће се систем праћења и индивидуалног савјетовања за све оне који се нису уписали у средњу школу;
- Подстицати наставак школовања након завршетка средње стручне школе и развијати високо образовање у професионалном подручју;
- Увођењем екстерне матуре, објективизираће се приступ високом образовању;
- У сарадњи са привредним и другим партнерима настојаће се обезбједити стипендије и кредити за ученике и студенте са слабијим материјалним стањем;
- Водиће се рачуна о обезбјеђењу једнаких могућности приступа образовању у различитим дијеловима земље (доступност школе, финансијска једнакост у образовању, одговарајућа инфраструктура, квалификовани наставници и др.).

4.4. Развијање веза између образовања и свијета рада

Потребно је развијати јединствен систем школског и професионалног усмјеравања уз обезбјеђење јединствених политика образовања и запошљавања и подржати иновативни рад.

- Успоставиће се регионалне, интердисциплинарне мреже ради обезбјеђења потребне сарадње између система образовања, истраживања и свијета рада;
- Ствараће се друштвено, економско и социјално партнерство на државном, локалном и секторском нивоу путем перманентне анализе стања на тржишту рада и праћења његових потреба;
- Увешће се образовање за предузетништво као развојни садржај унутар постојећих предмета на свим нивоима образовног система, уз циљано професионално усавршавање и подршку наставницима и васпитно-образовним установама за реализацију тих садржаја. Нагласак ће бити на оспособљавању одраслих који имају нижа образовна достигнућа, а нарочито на лица са посебним потребама и Роме, за њихово интензивније укључивање у рад;
- У средњим стручним школама отвараће се реалне и виртуелне компаније које ће код младих људи јачати предузетнички дух и омогућити стицање практичних искуства у тржишној економији;
- Центри за развој каријере у средњим школама, у сталном контакту са педагошко-психолошким службама у школама и центрима за професионалну оријентацију и установама за запошљавање, биће основа система професионалне оријентације младих,
- Центри за развој каријера формираће се и при високошколским установама.

4.5. Подстицање трајног професионалног развоја наставника, директора и других запослених у васпитно-образовним установама

Како иза сваке успјешне реформе образовању стоји стручан, компетентан, мотивисан и комуникативан кадар који је спреман на стално сопствено усавршавање, изузетно је важно побољшати њихово иницијално образовање и професионални развој образовног кадра. Циљ је постизање најмање дипломе првог циклуса студија на универзитету за све наставнике и васпитаче, подстицање њиховог даљег школовања, као и школовање кадра за друге потребе у образовању. Тиме би се истовремено одговорило новим захтјевима за професионалним компетенцијама у образовању и побољшао квалитет васпитно-образовног процеса.

Зато је неопходно почети са модернизацијом студијских програма за додипломске студије будућих наставника, са посебним нагласком на достигнућа у струци и науци, дидактичко-методичку оспособљеност, примјену и кориштење ИСТ-а у образовању, познавање страних језика као незамјењивиом услову за интернационализацију образовања, те установљавање магистарских и докторских студија за потребе образовања. Такође, неопходно је и развијање посебног студијског програма за наставнике стручних предмета у средњим школама, како би се напустио досадашњи начин њихове педагошко-психолошке и дидактичко-методичке доквалификације.

Образовне власти одговорне су за стручно, педагошко и психолошко образовање и оспособљавање наставника за самостално обављање васпитно-образовног рада. Из јавног буџета финансираће се и професионално усавршавање за подручја која су дефинисана као значајна за спровођење образовне политике, а на основу акредитованих програма за обуку. Приоритетна подручја су:

- Развој наставних планова и програма у складу са реформским захтјевима;
- Примјена савремених методолошких приступа;
- Кориштење и примјена ИСТ-а;
- Унапређивање практичног рада;
- Стицање знања и вјештина за рад са дјецом са посебним потребама;
- Развијање предузетничких вјештина;
- Развијање сарадничких односа између школа и размјена најуспјешније праксе;
- Сарадња школе са родитељима и локалном заједницом;
- Развој и управљање пројектима.

За остала подручја одговорни су послодавци, односно васпитно-образовне установе и појединци. Они обезбјеђују и средства за финансирање тог додатног професионалног усавршавања.

Увешће се и лиценца за наставничко занимање која ће се обнављати. Главни услов за продужавање лиценце, осим успјеха у току рада, биће и укљученост појединаца у систем професионалног усавршавања и развоја.

Значајну улогу у унапређивању квалитета наставе, повезивању са тржиштем рада и унапређењу наставничке професије, те процесу лиценцирања и релиценцирања имаће и професионална удружења наставника.

Процес реформе образовања неминовно ће резултовати појаву технолошког вишка наставника. Један од могућих начина збрињавања јесте оснивање специјалних фондова и промјена постојеће законске регулативе у области рада (смањивање норме сати пропорционално годинама стажа, докуп стажа, преквалификација и дошколовавање, и др.).

Важну улогу у наведеним процесима треба да имају синдикати наставника.

За овакав систем професионалног развоја просвјетних радника, неопходно је обезбједити одржив систем финансирања, који ће се базирати на једнакости и квалитету.

4.6. Координација јавне управе у сектору образовања

Структура образовног система је институционално фрагментирана, вертикално и хоризонтално. Та фрагментираност усложњава процес неопходне координације јавне управе у сектору образовања.

Кључне функције образовног менаџмента (образовна политика и планирање, подршка и развој образовања, контрола и евалуација) нису јасно раздвојене. Потребно је елиминисати преклапања неких функција, а неке од постојећих требају бити рационализоване и модернизоване. Такође, нема ефикасног вршења функција које се односе на међународну сарадњу и ЕУ интеграције.

У циљу обезбјеђења неопходне кохерентности образовног система, његове веће транспарентности, мјерљивости и препознатљивости у међународним релацијама, неопходно је са досадашње добровољне координације прећи на ефективнију и конзистентнију координацију, нарочито у домену образовне политике и ЕУ интеграције.

Полазећи од уставних и законских одговорности за образовање и користећи се постојећим институцијама, могуће је оснажити процес координације јавне управе у сектору образовања јаснијим дефинисањем њених функција и развојем капацитета на свим нивоима, те увођењем неких нових функција и институција и тијела, као механизма и структура за подршку управљању, планирању, праћењу и развоју образовног система у Босни и Херцеговини.

Кључни предуслови за успјешну координацију образовног сектора у Босни и Херцеговини су:

- Развој институција на свим нивоима одлучивања, у циљу ефикасног вршења њихових функција, нарочито на плану развоја цјелокупног БиХ образовног сектора, његовог приближавања и укључивања у ЕУ интеграцијске процесе и учешћа у различитим облицима међународне сарадње;
- Планирање и доношење одлука на основу релевантних показатеља, који омогућавају објективан увид и процјену стања свих нивоа образовног система, потреба тржишта рада, потреба образовања и обуке, међународних трендова у развоју образовања и осталих аспеката образовног система;
- Развој људских ресурса и других капацитета у образовном сектору, с циљем модернизације и подизања квалитета образовања и пружања стручне и друге подршке његовом даљем развоју.

4.6.1. Новоуспостављена тијела у структурама за координацију образовног сектора

КОНФЕРЕНЦИЈА МИНИСТРА ОБРАЗОВАЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Неопходно је успоставити Конференцију министара образовања у Босни и Херцеговини као стално и највише савјетодавно тијело у успостављеним структурама за координацију

образовног сектора у Босни и Херцеговини, коју ће сачињавати министар цивилних послова Босне и Херцеговине, ентитетски министри образовања, кантонални министри образовања и шеф Одјелења за образовање Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.

Главни задаци Конференције министара образовања су да заузима ставове, даје савјете и препоруке за усклађивање: образовних политика и стратешких планова развоја образовања; образовног законодавства; активности на дефинисању, имплементацији, праћењу и развоју образовних стандарда и њиховој хармонизацији са европским и међународним стандардима; стратегија и планова активности на међународном плану (за интеграцију БиХ образовања у ЕУ, регионалну сарадњу и сарадњу на ширем међународном плану) и др..

Стручну и административно-техничку подршку раду Конференције пружаће Сектор за образовање у Министарству цивилних послова Босне и Херцеговине.

САВЈЕТИ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

У складу са напретком образовне реформе у Босни и Херцеговини а у циљу отварања образовања према јавности, на нивоу државе формираће се посебна савјетодавна тијела за образовање за одговарајуће нивое, односно типове образовања. Слиједом пракси и искустава европских земаља, ова тијела ће служити као широка савјетодавна платформа за образовне ауторитете у реализацији покренутих образовних реформи и у комуникацији са јавношћу на свим нивоима образовног система.

Административно-техничку подршку раду савјета пружаће Сектор образовања у Министарству цивилних послова Босне и Херцеговине.

РЕКТОРСКА КОНФЕРЕНЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Успостављањем Ректорске конференције Босне и Херцеговине, коју ће чинити ректори лиценцираних и акредитованих универзитета, обезбједит ће се репрезентативно и савјетодавно тијело за заступање заједничких интереса свих универзитета у Босни и Херцеговини и за спровођење реформе високог образовања.

4.6.2. Кључне институције

МИНИСТАРСТВО ЦИВИЛНИХ ПОСЛОВА – СЕКТОР ЗА ОБРАЗОВАЊЕ

Потребно је да Сектор за образовање у Министарству цивилних послова буде спреман и да има одговарајуће капацитете дјеловања за остваривање функција које се односе на координацију активности за реализацију договорених политика дјеловања у образовном сектору:

- 1) **Координацију активности образовног сектора у Босни и Херцеговини на:** развоју и усклађивању образовних политика и стратешког развоја образовања; хармонизацији образовног законодавства; дефинисању и праћењу имплементације образовних стандарда; економско-финансијским аспектима образовног система и др..
- 2) **Координацију активности на плану европских интеграција и међународне сарадње у области образовања:** реализације међународних обавеза; дефинисања политике дјеловања на плану европских интеграција и међународне сарадње; промоције и обезбјеђења учешћа у европским и другим међународним програмима помоћи за развој образовања и њихове имплементације и др.;

- 3) **Образовне индикаторе и статистику:** успостављање релевантних база података у области образовања на нивоу Босне и Херцеговине у складу са EUROSTAT-ом и извјештавање о образовним индикаторима и образовној статистици за системско вредновање БиХ образовања.

У том смислу, улога и задаци Сектора за образовање били би двоструки:

1. да извршава функције на државном нивоу које се тичу координације активности образовног сектора у Босни и Херцеговини и међународној сарадњи, и
2. да сарађује и пружа стручну и другу помоћ надлежним образовним властима, нарочито у:
 - планирању развоја образовања;
 - учешћу у међународним активностима;
 - аплицирању за програме помоћи Европске уније и других међународних програма помоћи;
 - праћењу и извјештавању о резултатима развојних пројеката;
 - извјештавању о резултатима упоредивости БиХ образовања у међународним студијама и статистикама;
 - образовној статистици и анализи образовања.

Министарство цивилних послова – Сектор за образовање оствариваће неопходну међусекторску и међуинституционалну сарадњу о питањима образовања на нивоу Босне и Херцеговине.

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Министарство треба да концентрише своје послове и задатке на развој политике дјеловања, стратешко планирање и планирање засновано на евиденцији, израду легислативе, финансирање образовања и општа административна питања.

У циљу јачања одговорности нижих нивоа одлучивања за осигурање и квалитет образовања, неопходно је извршити прерасподјелу или пренос неких функција у образовној администрацији и планирању на регионални/општински, односно школски ниво.

ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА И НАУКЕ

Министарство треба да рedefинише постојеће координационе и савјетодавне функције у складу са предвиђеним процедурама за координацију образовног система у Босни и Херцеговини и промјенама које се дешавају на кантоналном нивоу. У том смислу, као кључне, препознају се улога и функције овог министарства на плану договарања и обезбјеђења ефикасног координисања активности образовног сектора у Федерацији Босне и Херцеговине, те пружања стручне и друге подршке кантонима за успјешну имплементацију политика дјеловања договорених на нивоу Босне и Херцеговине.

ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ БРЧКО ДИСТРИКТА БИХ

У циљу даљег развоја образовног система, Одјељење за образовање Брчко Дистрикта треба бити нарочито фокусирано на пуно укључивање у процес координације образовног система на нивоу Босне и Херцеговине, као и делегирање неких функција у образовној администрацији и планирању на локални – школски ниво.

КАНТОНАЛНА МИНИСТАРСТВА

Развој политика дјеловања, стратешко планирање и планирање засновано на евиденцији, израда легислативе, финансирање образовања и општа административна питања главна су питања на које кантонална министарства требају бити концентрисана. Ефикасно бављење министарстава већ наведеним питањима захтијева, такође, делегирање одређених послова и задатака на општински, односно школски ниво.

4.7. Обезбјеђење квалитета. Подршка развоју образовања

АГЕНЦИЈА ЗА ПРЕДШКОЛСКО, ОСНОВНО И СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

За обављање стручних послова из области образовања који се тичу успостављања стандарда знања, оцјењивања постигнутих резултата и развоја заједничког језгра наставних планова и програма у предшколском васпитању и образовању, основном, средњем општем и стручном образовању и обуци, као и образовању и обуци одраслих, на нивоу Босне и Херцеговине основаће се Агенција за предшколско, основно и средње образовање.

Агенција би, између осталог, била надлежна за:

- Развој стандарда у оцјењивању;
- Развој стандарда достигнућа у образовању;
- Координацију имплементације, праћења и евалуације садржаја заједничког језгра у оквирним наставним плановима и програмима;
- Развој заједничког језгра, укључујући принципе, циљеве, исходе учења и пожељне приступе и поступке у васпитно-образовном процесу од заједничког интереса ученика, у оквирним наставним плановима и програмима;
- Извјештавање о стању образовања у Босни и Херцеговини;
- Учешће у међународним развојним пројектима и истраживањима у образовању (TIMSS, PISA и др.);

Агенција ће послове из своје надлежности обављати самостално и у сарадњи са другим институцијама у области образовања.

ПЕДАГОШКИ ЗАВОДИ

Педагошки заводи настављају да функционишу као стручне установе, са тенденцијом да поново прерасту у самосталне институције, издвојене из административне структуре министарстава образовања. Педагошки заводи обављају сљедеће функције:

- Развој наставних планова и програма;
- Професионално усавршавање наставника, сарадника и менаџмента васпитно-образовних установа;
- Савјетодавне услуге за развој образовања и побољшање васпитно-образовног процеса у школама;
- Подршка школама за имплементацију образовних стандарда и наставних планова и програма;
- Организовање и спровођење оцјењивања у сарадњи с Агенцијом и школама;
- Истраживачке и развојне пројектне активности у образовању и др..

Традиционални приступ стручно-педагошком надзору неопходно је напустити, те надзор постепено усмјеравати и развијати према унутрашњем и вањском вредновању васпитно-образовних установа и одговорности наставника за квалитетан васпитно-образовни процес.

У циљу повећања функционалности и квалитета подршке развоју предшколских и школских установа, васпитно-образовног процеса и људских ресурса, пожељно би било да се педагошки заводи специјализују у договореним стручним областима и шире дјелују, те учествују у развоју и имплементацији релевантних пројеката.

С друге стране, у циљу обезбјеђење квалитета унутар ланца образовних услуга неопходно је остварити одрживо умрежавање активности Агенције за предшколско васпање, основно и средње образовање, педагошких завода и других сарадничких институција.

АГЕНЦИЈА ЗА РАЗВОЈ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА

Ради увођења критеријума и стандарда Европског простора високог образовања у складу са Болоњским процесом, основат ће се Агенција за развој високог образовања и обезбјеђења квалитета.

Агенција би, између осталог, била надлежна за:

- Утврђивање критеријума за акредитацију високошколских установа и доношење норми минималних стандарда у области високог образовања, те за оцјењивање усклађености рјешења о акредитацији с утврђеним критеријима и нормама;
- Давање препорука о критеријумима и стандардима за оснивање и затварање високошколских установа, те за реструктурирање студијских програма, као и за лиценцирање високошколских установа и студијских програма;
- Вођење државног регистра акредитованих високошколских установа;
- Утврђивање стандарда квалитета, анализу квалитета и давање препорука за отклањање недостатака квалитета студија и високошколских установа;
- Утврђивање формата и општег садржаја дипломе и додатка дипломи;
- Представљање Босне и Херцеговине у међународним организацијама за квалитет у високом образовању.

ЦЕНТАР ЗА ИНФОРМИСАЊЕ И ПРИЗНАВАЊЕ ДОКУМЕНАТА

Центар би био надлежан за информисање и послове признавања докумената у области високог образовања у оквиру Конвенције о признавању диплома у високом образовању (Лисабонска конвенција), и био би дио међународне мреже центара за информисање (ENIC/NARIC).

4.8. Инспекција у образовању

У складу са праксама у свијету, инспекција у образовању требала би имати кључну улогу у обезбјеђењу једнакости и правичности у образовању, кроз интегрални приступ евалуацији васпитно-образовних установа, заснованој на резултатима интерне евалуације и индикаторима који се односе на:

- Постојање услова за вршење дјелатности образовних установа;
- Реализација васпитно-образовног процеса;
- Испуњености услова за избор наставника, сарадника и васпитача, њихово стручно усавршавање и полагање стручних испита;
- Управљање и руковођење васпитно-образовним установама;

- Реализације наставних планова и програма и прописаних стандарда и норматива, којима се уређује васпитно-образовна дјелатност;
- Реализације ваннаставних активности;
- Реализације експерименталних програма;
- Спровођење уписа у васпитно-образовне установе;
- Педагошке евиденције, документације и школске јавне исправе;
- Праћење васпитно-образовног процеса за вријеме штрајка наставника.

У том циљу, потребно је обезбједити све неопходне претпоставке за самосталан и независан рад службе просвјетне инспекције у будућности, укључујући и договорене и усаглашене критеријуме и стандарде на нивоу Босне и Херцеговине за вршење инспекцијског надзора, те усклађивање и иновација прописа о просвјетној инспекцији.

4.9. Истраживања у образовању

Стицајем околности, истраживања у образовању тренутно су скоро занемарена. Томе треба додати и чињеницу да се не спроводи системско праћење, евалуација и координација програма/пројеката који се спровode у сврху развоја образовања.

Зато је потребно:

- Реафирмисати сва истраживања у образовању;
- Креирати изворе и механизме за подршку истраживању и увођењу иновација у васпитно-образовни процес;
- Појачати повезаност са научним сектором, који би финансирао истраживања од посебног интереса за образовни сектор.

4.10. Статистика и индикатори у образовању

Недостатак статистичких података и одговарајућих индикатора о образовању у Босни и Херцеговини представља главну препреку за постављање конкретних циљева развоја образовања и његово праћење. Краткорочни циљ јесте објединити постојеће статистичке податке произведене у институцијама за статистику Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине. Образовне власти ће, у сарадњи са заводима за статистику у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине, развијати статистику образовања у Босни и Херцеговини у складу са процедурама и захтјевима EUROSTAT-а. Такође, потреба за статистичким показатељима мора се заснивати на развојним циљевима назначеним у овом стратешком документу.

Кроз пројекат реализован средствима кредита Свјетске банке започето је увођење EMIS-а (Education management information system), али овај систем није у потпуности заживио на цијелом простору БиХ.

Зато је неопходно, прије свега, координирати даљи развој статистике узимајући у обзир донекле успостављену инфраструктуру кроз EMIS. У процесу те координације главне смјернице треба да буду у складу са методологијама и индикаторима EUROSTAT-а. Стручњаци у институцијама за статистику помагаће развој EMIS-а како би се дефинисали основни подаци које школе производе у складу са међународним дефиницијама.

Како је сљедећи попис становништва у Босни и Херцеговини планиран према препорукама EUROSTAT-а за циклус 2011. године, статистика ће морати урадити процјене броја дјеце и

младих у различитим старосним групама како би се добила потребна основа за планирање образовања и школских мрежа.

4.11. Финансирање образовања

Постоји велика потреба да се повећа финансијско учешће за одређене намјене у образовању и побољша квалитет образовања у складу са захтјевима стратешког развоја образовања. У условима постојеће школске мреже и других структура у образовању и озбиљног смањења старосних група школске дјеце и омладине, треба планирати ефикаснију школску мрежу, те развити методе и подстицаје за реалокацију остварених уштеда по наведеном основу у друге намјене у складу са захтјевима за сталним побољшањем квалитета у образовном сектору. У супротном ће постојеће стање произвести веома неефикасну школску мрежу, мање разреде и повећање трошкова по ученику.

На основу принципа функционалне децентрализације јавне потрошње и разноврсног кориштења постојећих и планираних ресурса финансирања сектора образовања у Босни и Херцеговини, постоји потреба у Републици Српској, кантонима у Федерацији Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине за јачањем планирања и мјера за:

- Поновну расподјелу остварених уштеда по било којем основу и потрошњу за стално побољшање квалитета у сектору образовања;
- Успостављање мјера и стандарда за праћење и награђивање менаџмента, наставника и другог кадра у васпитно-образовним институцијама (универзитетима, школама и др.) како би се кориштење њихових буџета учинило ефикасним и успјешним, те како би се поновно расподјелила потрошња у циљу унапређења квалитета образовања и обуке;
- Промјену структуре кадра у образовној администрацији у складу са кључним функцијама и неопходном стручности.

Главне смјернице у планирању и мјерама за поновну расподјелу ресурса и потрошње су следеће:

- Планирање засновано на евиденцији, и оптимизирање мреже школских и образовних институција како би се постигли бољи резултати и у образовном и у економском смислу;
- Децентрализација процеса одлучивања о буџетским ставкама на школски ниво како би се школској управи пружила могућност поновне расподјеле буџета у складу с модерним потребама школе;
- Буџетска процедура требала би пружати бенефиције образовним властима (администрацији) и школској управи (школама) из средстава која су уштеђена у неким буџетским ставкама, а која би се могла користити за ургентније сврхе. Подстицаји за поновну расподјелу и штедњу предуслов су за успјешније планирање и ефикасније кориштење ресурса у сектору образовања.
- Финансирање школа може се унаприједити повећавањем сопствених прихода школа и универзитета. Треба на цијелом подручју Босне и Херцеговине успоставити такве подстицаје у оквиру трезорског система како би школске управе биле мотивисане за стварање сопствених прихода за школе. Главни подстицај био би допустити школским управама да, у складу са планираним буџетом и заједничком одлуком унутар школа, користе приходе за унапређење услова рада и побољшање квалитета наставе, нпр. климе за учење, библиотеке, те обуке наставника на радном мјесту. Сопствени приходи били би укључени у укупна средства/буџет школе и подлијегали би ревизији.
- Средњорочно гледајући, финансирање образовања по ученику, односно студенту требало би бити коначно рјешење за економско планирање, утврђивање

транспарентног и равноправног буџета школа и других васпитно-образовних установа.

4.12. Међународна сарадња и ЕУ интеграција. Координација донаторских средстава

Имајући у виду организациону структуру образовања у Босни и Херцеговини, у овом тренутку не постоји систематски приступ међународној сарадњи у области образовања. Како је интеграција у ЕУ главни приоритет Босне и Херцеговине, организоване активности у том смјеру у образовању постају ургентне потребе.

С друге стране, сектор образовања изузетно је атрактиван за стране донаторе који помажу реформске процесе. Међутим, ни на једном нивоу одлучивања не постоји системска евиденција потреба за донаторским интервенцијама у БиХ образовном сектору, а такође ни координиран приступ донаторима од стране образовних власти у Босни и Херцеговини. Непостојање евиденције потреба, као ни релевантне базе података о већ имплементираним програмима и пројектима међународне помоћи и њихових резултата, умногоме отежавају припрему нових пројеката и аплицирање за програме ЕУ и међународне заједнице за даљу подршку процесу образовне реформе у Босни и Херцеговини.

У успостављању система координације међународне сарадње и донаторских средстава у БиХ образовању користиће се искуства земаља у региону које су већ успоставиле своје системе. У том смислу, први корак је успостављање базе података о донацијама и међународној сарадњи у образовном сектору Босне и Херцеговине, која ће се редовно одржавати и ажурирати како би се обезбједило институционално памћење на свим нивоима образовне администрације. У прикупљање и размјену релевантних података биће укључени сви нивои образовних власти, као и васпитно-образовне институције. Обједињавање података вршиће организациона јединица Министарства цивилних послова Босне и Херцеговине. База података о међународној сарадњи биће на располагању Дирекцији за европске интеграције Босне и Херцеговине и Министарству вањских послова Босне и Херцеговине, а приступ корисним информацијама биће обезбијеђен школама, општинама, кантонима, ентитетима и Брчко Дистрикту БиХ.

Процес ЕУ интеграције подразумијева дуготрајан пут од фазе припрема за потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању, аплицирања, попуњавања упитника, преговора, статуса кандидата и чланства.

На основу искустава земаља кандидата за чланство у ЕУ, Босна и Херцеговина ће се морати фокусирати на низ конкретних активности у циљу убрзања процеса приступа европским интеграцијама. Приоритетни кораци су: формирање радне групе састављене од стручњака из кључних институција која ће радити на изради и имплементацији плана активности БиХ образовног сектора за ЕУ интеграције и међународну сарадњу, те израда европског описа образовног система у Босни и Херцеговини, кориштењем упитника Европске комисије за све подносиоце захтјева за чланство у ЕУ. У том циљу, организациона јединица Министарства цивилних послова БиХ ће сарађивати са Агенцијом за статистику Босне и Херцеговине, која је кључна институција за прикупљање статистичких података. Паралелно с припремом «европског» описа образовања у Босни и Херцеговини, почеће се и са хармонизацијом законодавства из образовног сектора с одговарајућим ЕУ директивама и регулативима. И коначно, у оквиру активности за ЕУ интеграцију БиХ образовног сектора у ЕЕА (European Education Area), неопходно је градити потенцијал за апсорпцију финансијске помоћи од образовних програма заједнице (Community programs). То подразумијева успостављање посебних структура за учешће Босне и Херцеговине у програмима Заједнице.

5. ПЛАН РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА У БиХ ДО 2015. ГОДИНЕ

Општи циљеви:

1. Прихватање овог документа од стране надлежних власти Босне и Херцеговине до краја 2007. године, као основе за реформу образовања у Босни и Херцеговини у периоду од 2007. до 2015. године;
2. Израда развојних планова образовања на свим нивоима одлучивања, заснованих на овом документу, пројекцијама развоја привреде и планираног нивоа запошљавања, и њихова имплементација до 2015. године;
3. Израда плана оптималне мреже васпитно-образовних установа од стране надлежних образовних власти у Босни и Херцеговини до краја 2009. године;
4. Унапређивање информатизације образовног система до 2010:
 - све основне и средње школе имају најмање једну информатичку учионицу и слободни интернет приступ;
 - кориштење ICT-а у администрацији и реализацији високог образовања;
 - успостављање електронске базе података инспекције у образовању;
 - функционално редизајнирање и усаглашавање EMIS-а на нивоу БиХ у складу с индикаторима EUROSTAT-а.
5. Обезбјеђење равноправности приступа и учешћа у образовном процесу најкасније до 2010. године (у складу с акционим плановима надлежних образовних власти):
 - уклањање непримјерених назива васпитно-образовних установа;
 - елиминација постојања «двје школе под истим кровом» у дијеловима земље у којима овај проблем још увијек није ријешен;
 - досљедна имплементација садржаја заједничког језгра у наставним плановима и програмима;
 - уклањање непримјерених садржаја из неких уџбеника историје, географије, матерњег језика;
 - обезбјеђење услова да сва дјеца у Босни и Херцеговини буду укључена у систем образовања;
 - имплементација усвојених докумената о образовним потребама дјеце повратника, Рома и припадника других националних мањина;
 - обезбјеђење услова за рад са дјецом са посебним потребама;
 - укидање рада у три смјене у васпитно-образовним установама;
 - повећање запошљавања наставника повратника и др..
6. Развијање различитих система евалуације (интерна евалуација, интегрална и екстерна) до 2012. године:
 - успостављање праксе интерне евалуације у васпитно-образовним установама (до краја 2008);
 - спровођење екстерне евалуације и оцјењивања у основном и средњем образовању (до 2012);
 - укључивање у међународне програме за евалуацију (започето у 2007);
 - јачање улоге просвјетне инспекције у интегралном вредновању васпитно-образовних установа (до 2012. године).
7. Хармонизација уџбеничке политике до 2010. године.
8. Интеграција БиХ образовања у образовни простор Европске уније до 2015.године.

5.1. Предшколско васпитање и образовање

Како је рани почетак системског васпитања и образовања кључни фактор развоја појединца и бриге друштва, неопходна је брза ревитализација и развој овог сегмента образовног система, који прије свега подразумијева повећање броја дјеце обухваћено предшколским васпитањем и образовањем и модернизацију програма васпитања и образовања у раном дјетињству.

Циљ предшколског васпитања и образовања, као интегралног дијела цјелокупног система васпитања и образовања у Босни и Херцеговини, јесте осигурати оптималне и једнаке услове да свако дијете од рођења до поласка у школу развија и остварује све своје интелектуалне и физичке способности.

У складу са Стратешким правцима развоја предшколског васпитања и образовања у БиХ, неопходно је:

- Обезбједити кадровске, просторне и материјалне услове за укључивање дјеце у све програме предшколског васпитања и образовања, а обавезно у програм припреме за полазак у школу;
- Модернизовати програме и спроводити стално стручно усавршавање васпитача;
- Посебну пажњу посветити већем укључивању дјеце из социјално и економски угрожених породица, као и дјеце са посебним потребама;
- Обезбиједити кључну улогу општине у техничкој организацији предшколског васпитања и образовања;
- Обезбједити повезаност предшколске установе и основне школе.

Како је предшколско васпитање и образовање обавезно за сву дјецу у години пред полазак у основну школу, у мјестима у којима нису отворене јавне предшколске установе (или су недовољног капацитета), програми припреме могу се реализовати и у основној школи уз обавезно укључивање и васпитача у рад са том дјецом.

Краткорочни циљеви:

- Спроводи се процес имплементације Оквирног закона о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини;
- Припремљен план проширења предшколског васпитања и образовања.

Средњорочни циљеви:

- Развијено заједничко језгро програма предшколског васпитања и образовања;
- Повећан упис у предшколске установе на 20 % популације, а број уписаних у програме припреме за полазак у школу на 40 % популације.

Дугорочни циљеви:

- Повећан број уписаних у предшколске установе на 50 % популације, а број уписаних у програме припреме за полазак у школу на 100 %;
- Сви директори предшколских установа имају завршен минимални степен оспособљености/квалификација за руковођење васпитно-образовном установом.

5.2. Обавезно образовање

У процесу реформе основног образовања постигнут је значајан напредак: наставни планови и програми растерећују се од непотребних садржаја, све је више у примјени подучавање усмјерено на дијете, јача сарадња школе и локалне заједнице итд..

Циљ је даља модернизација и подизање квалитета обавезног образовања који ће омогућити оптимални развој сваког појединца, завршавање обавезног образовања у деветогодишњем трајању, као и наставак школовања.

Краткорочни циљеви:

- Спроведена евалуација примјене деветогодишњег обавезног образовања и оквирног наставног плана и програма;
- Припремљен план активности за смањење прекида и напуштања обавезног основног школовања;
- Уведено екстерно вредновање у свим основним школама.

Средњорочни циљеви:

- Имплементирано обавезно деветогодишње образовање у свим дијеловима Босне и Херцеговине;
- Развијени наставни планови и програми за све разреде/предмете деветогодишњег обавезног образовања;
- Усвојени педагошки стандарди и нормативи;
- Смањена стопа прекида школовања на 7,5 %.

Дугорочни циљеви:

- Повећан упис и завршавање обавезног образовања на 100 %;
- Сви ученици у нижим разредима основне школе уче један страни језик најкасније од трећег разреда, а у вишим разредима и други страни језик најкасније од седмог разреда;
- Сви директори основних школа имају завршен минимални степен оспособљености за руковођење васпитно-образовном установом.

5.3. образовање дјеце и младих са посебним потребама

Образовање дјеце са посебним потребама спроводи се у складу с оквирним законима у области образовања у Босни и Херцеговини уз уважавање принципа инклузивности у образовању.

5.3.1. образовање дјеце са потешкоћама

Зависно од степена менталног функционисања и потреба за посебним приступом, дјеца и млади људи са проблемима и тешкоћама у развоју и учењу образују се у редовним предшколским установама и школама, у посебним васпитно-образовним и рехабилитационим центрима са продуженим стручним третманом или у прилагођеним облицима доступним дјетету у болници, у кући и др.. Укључивање у редовну школу може бити потпуно или дјелимично.

Краткорочни циљеви:

- Постигнут договор о заједничким принципима и критеријумима за оснивање и финансирање специјалних васпитно-образовних установа;

- Успостављен одговарајући систем препознавања и идентификације дјеце са посебним потребама како би се обезбједила досљедна примјена савремених принципа образовања те дјеце (инклузија, ексклузија, комбиновани приступ);
- Обезбјеђена одговарајућа подршка наставницима и васпитачима за рад са дјецом са посебним потребама (оснивање одговарајућих центара, мобилних стручних тимова и др.);
- Развијени оквирни програмски садржаји у складу са посебним потребама дјеце и на основу њих индивидуално прилагођени програми, програми продуженог стручног третмана, програми радионица за окупациони рад и др..

Средњорочни циљеви:

- Усвојени додатни правни, педагошки и други акти неопходни за пуну имплементацију права на образовање дјеце и младих са посебним потребама;
- Развијени програми обуке наставника и васпитача у оквиру иницијалног образовања и сталног професионалног усавршавања за рад са дјецом са посебним потребама;
- Обезбјеђени неопходни услови за несметан приступ и кретање у васпитно-образовним установама дјечи са физичким сметњама;
- Развијени програми ангажовања родитеља и волонтера у раду са дјецом са посебним потребама.

Дугорочни циљеви:

- Сви наставници завршили обуку из индивидуализације и инклузије у образовању;
- Омогућено перманентно образовање дјеце и младих са тешкоћама у развоју.

5.3.2. Подршка развоју надарене дјеце и младих талената

О надареној дјечи и талентима мало размишљамо у контексту њихових образовних потреба и развоја. Незаинтересованост за изузетно способне и креативне младе људе један је од вјероватних фактора њиховог учесталог напуштања земље.

Полазећи од тога да свако дијете има право на образовање у складу са својим потенцијалима и да су надарена дјеца и млади таленти кључни фактор обнове и развоја наше земље, неопходно је успоставити и развијати системску бригу о њима, у оквиру редовне наставе, ваннаставном и ваншколском раду и у професионалној и научној каријери.

Краткорочни циљ:

- Расписан јавни конкурс за пројекте подршке развоју надареним ученицима и младим талентима.

Средњорочни циљеви:

- Развијени програми обуке наставника и васпитача за рад са надареном дјецом и младим талентима у оквиру њиховог иницијалног образовања и сталног професионалног усавршавања;
- Подржано формирање центара за стручну помоћ надареној дјечи, њиховим родитељима и наставницима;
- Подржан развој оквирних и индивидуално прилагођених програма за рад са надареном дјецом и младим талентима;
- Обезбјеђене стипендије за школовање младих талената и финансијску помоћ за учешће у релевантним програмима развоја и активностима.

Дугорочни циљеви:

- Обезбјеђени услови за укључивање у релевантне међународне програме/пројекте;
- Основани истраживачки центри – мреже центара за подршку развоја надарене дјеце и младих талената.

5.4. Средњошколско образовање

Средњошколски систем образовања укључује програме гимназија, умјетничких и религијских школа, четворогодишњих стручних школа (техничких, економских, здравствених и др.), трогодишњих стручних школа, те програме оспособљавања и усавршавања одраслих.

Промјене у регионалним демографским кретањима, као и економски и друштвени захтјеви, намећу потребу установљавања школских мрежа и бриге да те мреже буде што рационалније.

Краткорочни циљ:

- Припремљен и усвојен план уписа у гимназије, у трогодишње и четворогодишње средње стручне школе до почетке школске 2008/2009. године и после тога, сваке године, на основу стратешких докумената развоја образовања, података Агенције за запошљавање и планова високообразовних установа за упис студената.

Средњорочни циљеви:

- Повећан упис у средње образовање на 85 %;
- Повећан удио уписа у средње опште образовање (гимназије) са садашњих 20 % на 30%;
- Повећан удио четворогодишњег стручног образовања са садашњих 30 % на 40 %.

Дугорочни циљеви:

- Повећан упис у средње образовање на 90 %;
- Повећан удио уписа у гимназије и четворогодишње стручне школе на 80 %;
- Обезбјеђене могућности за прелазак ученика из трогодишње у четворогодишњу средњу школу;
- Сви директори средњих школа имају завршен минимални степен квалификација за руковођење васпитно-образовном установом;
- Уведена екстерна матура на крају четворогодишњег средњег образовања.

5.4.1. Општеобразовне средње школе

У постојећим гимназијама ученици стичу врло широка знања у три програма: општи, језички и природно-математички. Пракса је показала да је та врста средње школе веома добра основа за подизање општег нивоа образовања становништва, за наставак школовања на високошколским установама или укључивање у програме оспособљавања за рад.

У циљу побољшања квалитета и функционалности знања које ученици стичу у гимназији потребно је спровести модернизацију садржаја учења и приступа учењу, понудити шири

избор програма, као и друге типове општеобразовних школа (спортска гимназија, техничка гимназија, умјетничка гимназија и др.).

Краткорочни циљ:

- Сачињен Нацрт плана за реформу општеобразовних средњих школа.

Средњорочни циљ:

- Развијени нови оквирни наставни планови и програми са изборним предметима.

5.4.2. Стручне школе

Иако се процес реформе стручног образовања и обуке у Босни и Херцеговини спроводи још од 1998. године, тек су направљени значајнији кораци у погледу модернизације наставних планова и програма и рационализације броја занимања. Уситњеност стручних профила и занимања знатно поскупљује трошкове средњег стручног образовања. С друге стране, ученици који завршавају ове школе не добијају одговарајуће опште знање и нису припремљени да се суоче са изазовима које носи тржиште рада, не само у Босни и Херцеговини него и шире.

Како је стручно образовање и обука кључни генератор економског и друштвеног опоравка и даљег развоја Босне и Херцеговине и њене интеграције у ЕУ и глобалне свјетске процесе, процес реформе стручног образовања и обуке се наставља⁷.

Циљ развоја стручног образовања и обуке јесте обезбјеђење способне радне снаге и подршка иновацијама у производњи.

У фокусу пажње су⁸:

- Промјена стручног образовања како би оно постало мање специјализовано и више прилагодљиво потребама полазника и тржишта рада;
- Квалификације и програми, промјене наставних планова и програма и осавремењивање школских радионица;
- Стална модернизација садржаја и метода стручног образовања и оспособљавања;
- Унапређење степена ефикасности кориштења ресурса и квалитета образовања;
- Обезбјеђење могућности наставка образовања након завршене стручне школе;
- Развијање нормативног оквира, планирање и управљање.

Краткорочни циљеви:

- Усвојен Оквирни закон о стручном образовању и обуци у Босни и Херцеговини;
- Формирано тијело за координацију и развој квалификационог оквира у Босни и Херцеговини.

Средњорочни циљеви:

⁷ У току су почетне активности имплементације новог ЕУ VET III пројекта;

⁸ У складу са Стратегијом развоја стручног образовања и обуке у БиХ 2007–2013 (Савјет министара БиХ 2007);

- Закључен споразум на нивоу државе између главних актера о процедурама за утврђивање стандарда, занимања, развоја наставних планова и програма и квалификација заснованих на компетенцијама;
- Развијени наставни планови и програми по модуларној методологији за сва преостала занимања из нове класификације занимања;
- Припремљен и реализован пилот пројект за екстерну евалуацију и оцјењивање у завршним разредима VET школа за пет група занимања;
- Започето формирање виртуелних и реалних компанија у свим средњим стручним школама;
- Започето формирање центара за развој каријере у свим стручним школама у Босни и Херцеговини у функцији професионалне оријентације ученика.

Дугорочни циљеви:

- Развијен оквир за обезбјеђење квалитета у стручном образовању и обуци;
- Развијен оквир квалификација за цјеложивотно учење, који одражава принципе Европског оквира квалификација;
- Рационализована мрежа стручних школа;
- Остварена повезаност стручног образовања и обуке са свијетом рада.

5.5. Високошколско образовање

5.5.1. Универзитети и високе школе

Циљеви развоја високошколског образовању су:

1. Функционална интеграција високошколских установа;
2. Успостављање и развој система праћења и обезбјеђење квалитета у високом образовању;
3. Уже повезивање високог образовања са научно-истраживачким радом;
4. Мобилност студената и наставног кадра;
5. Увођење додатка дипломе;
6. Унапређење студентског стандарда.

У складу са Болоњским процесом, Лисабонском конвенцијом и другим релевантним међународним документима у области високог образовања:

1. Развијаће се систем лако препознатљивих и упоредивих академских и стручних степена, те додатка дипломи ради бржег и лакшег запошљавања и међународне препознатљивости, као и признавање ранијег учења за приступ и ECTS бодове за подршку цјеложивотном учењу;
2. Развијаће се јединствени систем три циклуса студирања на универзитетима ради стицања одговарајућих академских звања и први циклус студирања на високим школама ради стицања одговарајућих стручних звања;
3. Успоставиће се и развијаће се систем праћења и обезбјеђења квалитета, и подржавати европска сарадња у том пољу;
4. Донијеће се оквир квалификација високог образовања на државном нивоу;
5. Јачањем кадровске и информационе инфраструктуре спровешће се функционална интеграција високошколских установа;
6. Заокружиће се увођење ECTS-а као кључног инструмента мобилности и упоредивости у високом образовању;
7. Развијаће се примјена и кориштење модерних технологија у високом образовању;

Потребно је да сваки универзитет донесе стратегију сопственог развоја која ће се уз уважавање претходног фокусирати и на:

- Модернизацију наставних планова и програма и увођење нових начина поучавања и облика рада;
- Обезбјеђење модерне инфраструктуре и опреме;
- Подстицање дипломирања у студијском року;
- Повезаност наставног са научно-истраживачким радом на свим нивоима образовања;
- Сталну обнову и подмлађивање наставног и научног кадра;
- Објективизацију оцјењивања студената;
- Повећање броја високообразованих грађана у Босни и Херцеговини;
- Усклађивање уписне политике са потребама тржишта рада.

Краткорочни циљеви:

- Спроводи се процес имплементације Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини;
- Сачињена студија о разлозима великог броја прекида школовања и ниској стопи завршавања високог образовања;
- Дизајниран и обавезан додаток дипломе;
- Установљен магистарски студиј у складу са Болоњским процесом;
- Развијена институционална мрежа (Institutional contact points) за истраживање и развој на свим високообразовним институцијама.

Средњорочни циљеви:

- Установљена Агенција за развој високог образовања и обезбјеђења квалитета и успостављен систем обезбјеђења квалитета у високом образовању;
- Установљен Центар за инфомисање и признавање докумената и успостављен систем признавања страних високообразовних диплома;
- Имплементирана функционална интеграција универзитета;
- Извршена вањска евалуација квалитета високошколских програма и институција;
- Спроведена модуларизација студијских и наставних програма;
- У потпуности имплементирана Лисабонска конвенција;
- Установљен докторски студиј.

Дугорочни циљеви:

- Завршен процес укључивања БиХ високог образовања у Европски простор високог образовања и истраживања с ефикасним стопама уписа и завршавања и довољним фондовима за истраживање и међународну образовну и научну сарадњу и размјену;
- Повећан упис студената на 32 %.

5.5.2. Развој образовања и професионалног усавршавања васпитача и наставника

Иницијално образовање и стално професионално усавршавање и развој васпитача и наставника кључни су фактор квалитетног образовања. Стицајем околности, до сада је овај

важан сектор образовног система углавном остајао нетакнут реформским промјенама, нарочито у домену иницијалног образовања и обуке. Стога је неопходно развити стратегију образовања и професионалног развоја образовног кадра, која ће бити заснован на међународним стандардима и у складу са Болоњским процесом и принципима цјеложивотног образовања.

Краткорочни циљеви:

- Сачињена анализа стања нивоа и врсте образовања и квалификација и професионалног развоја наставника и другог особља у васпитно-образовном процесу;
- Започет развој стратегије образовања и професионалног усавршавања образовног кадра⁹;
- Спроводи се модернизација програма иницијалног образовања и обуке наставника и васпитача;
- Установљен магистарски студиј у складу са Болоњским процесом.

Средњорочни циљеви:

- Усвојена стратегија образовања и професионалног развоја образовног кадра;
- Либерализовано тржиште за обуку наставника и утврђени услови и стандарди за акредитацију понуђача/организатора тих услуга;
- Развијен посебан студијски програм за оспособљавање наставника за извођење наставе стручних предмета у средњим школама;
- Усвојен план дообразовања наставника који су завршили двогодишњи студиј;
- Установљен докторски студиј.

Дугорочни циљеви:

- Развијени програми постдипломског студија за шире потребе образовања;
- Успостављени тренинг центри у оквиру наставничких факултета;
- Уведене лиценце које се обнављају за наставничко занимање.

5.6. Образовање и обука одраслих

У Босни и Херцеговини постоји велика разједињеност у структури образовања одраслих и тек неколико установа које се баве стручним усавршавањем и цјеложивотним учењем.

Како образовање и обука одраслих у контексту цјеложивотног учења доприносе друштвено-економској ревитализацији, већој могућности запошљавања и конкурентности на тржишту знања, те повећаној мобилности и професионалној флексибилности појединца, потребан је системски приступ његовом развоју.

Стога, образовање и оспособљавање одраслих постаје саставни дио образовног система, заснован на начелима отворености и доступности свима.

Управљање и вођење система у образовању одраслих биће једнако је доступно на свим нивоима, у свим пољима и подручјима у земљи. Критеријуми и стандарди развијаће се на државном нивоу. У фокусу пажње биће смањивање постотка неписменог становништва и ширење средњег образовања одраслих. Приоритетне циљне групе су: одрасли без

⁹ OSCE/UNICEF-ова радна група је током 2004. године радила на припреми полазног материјала за стратегију и оперативни план професионалног усавршавања и развоја наставника.

завршене основне школе или средње школе, одрасли са завршеном средњом школом која не одговара потребама тржишта рада, лица са посебним потребама, Роми, повратници, као и они који желе напредовати у раду и занимању, усавршавати предузетничка и менаџерска знања и др.. Потребно је што прије приступити изради квалификационог оквира који ће бити упоредив са Европским квалификационим оквиром.

С обзиром на ширину потреба, неопходно је постојање различитих образовних институција и давалаца образовних услуга, укључујући и приватну иницијативу, те понуде разноврсних програма.

Краткорочни циљеви:

- Успостављен регистар постојећих образовних институција/давалаца образовних услуга у подручју образовања и обуке одраслих.

Средњорочни циљеви:

- Усвојен Оквирни закон о образовању одраслих у Босни и Херцеговини;
- Развијени стандарди и процедуре за сертификавање институција образовања и обуке одраслих;
- Развијени модели образовања и обуке одраслих и евалуације понуђених програма;
- Усвојена Стратегија описмењавања у Босни и Херцеговини.

Дугорочни циљеви:

- Развијен квалификацијски оквир за образовање одраслих;
- Успостављена мрежа институција и центара за образовање, информисање и савјетовање одраслих;
- Смањена неписменост са садашњих 5 % на 2 %;

5.7. Развој управљања, руковођења и вођења у образовању. Развој институционалне структуре управљања и координирања у образовању

Образовни менаџмент

Средњорочни циљ:

- Усвојена Стратегија развоја образовног менаџмента у Босни и Херцеговини.

Конференција министара образовања у Босни и Херцеговини

Краткорочни циљ:

- Конференција министара образовања у Босни и Херцеговини успостављена, и у пуној је функцији.

Савјети за образовање у Босни и Херцеговини

Краткорочни циљ:

- Савјет за опште образовање у Босни и Херцеговини успостављено, и у пуној функцији.

Средњорочни циљ:

- Савјет за стручно образовање и обуку у Босни и Херцеговини успостављено и у пуној функцији;
- Стално савјетодавно тијело у области високог образовања у Босни и Херцеговини успостављено, и у пуној функцији.

Ректорска конференција Босне и Херцеговине

Краткорочни циљ:

- Ректорска конференција Босне и Херцеговине успостављена, и у пуној функцији.

Министарство цивилних послова – Сектор за образовање

Краткорочни циљеви:

- Прецизиране и јасно описане функције Сектора;
- Иновирани нормативни акти о унутрашњој организацији и систематизацији послова и задатака у Сектору;
- Усвојен план за ангажовање нових службеника;
- Дефинисане административне процедуре за сарадњу и координацију између Сектора за образовање у Министарству цивилних послова, свих образовних власти у Босни и Херцеговини и других релевантних органа и институција у области образовања, као и процедуре за координацију и сарадњу на међународном плану;
- Дефинисане процедуре о начинима и линијама извјештавања кроз све нивое образовног система;
- Дефинисане смјернице за прикупљање података у складу са EUROSTAT-ом;
- Дефинисане процедуре за пружање стручне, административно-техничке и друге подршке раду Конференције министара образовања, савјета за образовање, као и других тијела успостављених на нивоу Босне и Херцеговине.

Средњорочни циљеви:

- Повећан број запослених у Сектору за образовање;
- Успостављене све функције неопходне за координацију образовног система у Босни и Херцеговини и за праћење имплементације документа стратешког развоја образовања 2008–2015;
- Успостављене све функције неопходне за интеграцију Босне и Херцеговине у Европску унију и за сарадњу на међународном плану;
- Успостављене функције за сарадњу Сектора са другим владиним и невладиним организацијама, те за сарадњу у региону и на ширем међународном плану.

Министарство просвјете и културе Републике Српске
Федерално министарство образовања и науке
Кантонална министарства образовања
Одјељење за образовање Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине

Краткорочни циљеви:

- Редефинисана структура, функције и линије извјештавања унутар надлежних министарстава;
- Дефинисане улоге, задаци и активности на сарадњи са Сектором за образовање у Министарству цивилних послова, међусобној сарадњи и координацији, сарадњи с агенцијама и другим стручним институцијама и тијелима у области образовања;

Средњорочни циљеви:

- Усвојени планови активности за институционални развој министарстава образовања и Одјељења за образовање Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине;
- Усвојени планови развоја образовања у Републици Српској, кантонима у Федерацији Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине, у складу са БиХ документом стратешког развоја образовања 2008–2015.

5.8. Развој институционалне структуре оцјењивања и контроле у образовању и стручне подршке развоју васпитно-образовних установа

Краткорочни циљеви:

- Успостављена и у функцији Агенција за предшколско васпитање, основно и средње образовање;
- Усвојен План активности за реструктурирање постојећих педагошких завода;
- Усвојен План активности за трансформацију службе инспекције у образовању.

Средњорочни циљеви:

- Успостављена мрежа институција које сарађују са Агенцијом за предшколско, основно и средње образовање;
- Успостављена и у функцији Агенција за развој високог образовања и обезбјеђења квалитета;
- Успостављен и у функцији Центар за информисање и признавање докумената.

Дугорочни циљеви:

- Развијена пуна организациона и функционална структура Агенције за предшколско васпитање, основно и средње образовање;

- Спроведен процес реструктурирања педагошких завода;
- Развијена пуна организациона и функционална структура Агенције за развој високог образовања и обезбјеђење квалитета;
- Развијена пуна организациона и функционална структура Центра за информисање и признавање докумената;
- Спроведен процес трансформације инспекције у образовању.

5. 9. Истраживање и развој образовања

Краткорочни циљ:

- БиХ образовни сектор укључен у међународне пројекте/програме циљане на истраживање и развој образовања.

Средњорочни циљ:

- Установљени фондови/буџетске линије за истраживање и развој образовања.

Дугорочни циљ:

- Установљени центри/институтути за истраживање и развој образовања у сарадњи са сектором науке.

5. 10. Развој образовне статистике

Краткорочни циљеви:

- Успостављена одговарајућа статистика образовања Босне и Херцеговине кориштењем званичних статистичких података Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине;
- Ажурирана база EMIS података и укључена у систем прикупљања статистичких података на релевантним нивоима.

Средњорочни циљеви:

- Сачињен упоредни преглед (benchmarking) статистичких података и образовних индикатора на нивоу Босне и Херцеговине, ентитета, кантона и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, у складу с ЕУ индикаторима и потребама планирања развоја образовања на свим нивоима;
- Развијене процедуре и садржаји званичне образовне статистике у циљу праћења ISCED и EUROSTAT захтјева.

5.11. Финансирање образовања

Краткорочни циљеви:

- Успостављен систем прикупљања информација које се односе на финансирање образовања на општинском, кантонском, ентитетском и државном нивоу;
- Извршена експертиза стања финансирања образовања у Босни и Херцеговини;
- Усвојени стандарди и критеријуми за финансирање образовања;
- Сачињене финансијске анализе свих предстојећих интервенција у образовању, као и преглед могућих допунских извора финансирања;
- Сачињени елаборати о децентрализацији финансирања у образовању.

Средњорочни циљеви:

- Спроводи се процес финансијске децентрализације у образовању преко трансфера надлежности за одржавање школских објеката на општински ниво;
- Усвојени средњорочни планови финансирања образовања;
- Финансијске потребе образовања укључене у средњорочне фискалне стратегије у Босни и Херцеговини;
- Ревидирани и потписани колективни уговори у образовном сектору;
- Повећана улагања у образовање;

Дугорочни циљеви:

- Сprovedен процес финансијске децентрализације у образовању;
- Финансијске потребе образовања укључене у дугорочне фискалне стратегије у Босни и Херцеговини;
- Повећана даља улагања у образовање.

5.12. Образовно законодавство

Краткорочни циљеви (у складу са листом обавеза из документа Европског партнерства са Босном и Херцеговином):

- Усвојен Оквирни закон о средњем стручном образовању и обуци у Босни и Херцеговини.

Остали краткорочни циљеви:

- Спроводи се процес имплементације оквирних и других закона у области образовања усвојених на нивоу Босне и Херцеговине;
- Усвојене измјене и допуне Оквирног закона о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини;
- Усклађено образовно законодавство са одредбама оквирних закона у области образовања;
- Усвојени нормативни акти за успостављање и функционисање Конференције министара образовања у Босни и Херцеговини;
- Усвојени нормативни акти за успостављање и функционисање Савјета за опште образовање у Босни и Херцеговини;
- Усвојени нормативни акти за успостављање и функционисање мреже институција за имплементацију, праћење и развој стандарда у образовању.

Средњорочни циљеви:

- Усвојен Оквирни закон о образовању одраслих у Босни и Херцеговини;
- Усвојени закони о ученичком и студентском стандарду;
- Усклађено законодавство у области уџбеничке политике;
- Иновирани и усклађени прописи о инспекцији у образовању;

- Усвојени сви подзаконски акти на свим нивоима образовања;
- Усвојени нормативни акти за успостављање и функционисање других савјетодавних тијела/савјета за образовање у Босни и Херцеговини;
- Усвојени нормативни акти за успостављање одговарајућих структура за учешће Босне и Херцеговине у програмима Заједнице;
- Усвојени правни и други акти за институционално јачање постојећих стручних институција и служби за подршку образовном систему;
- Иновирани нормативни акти о организацији и раду министарстава образовања на свим нивоима.

Дугорочни циљ:

- Усклађено образовно законодавство у Босни и Херцеговини са директивама и регулативама Европске уније које се односе на успостављање европског образовног простора.

СМ број /08
03.06.2008. године
Сарајево

ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋИ
САВЈЕТА МИНИСТАРА БиХ

др Никола Шпирић

Скраћенице

БиХ	Босна и Херцеговина Bosnia and Herzegovina
БД БиХ	Брчко Дистрикт БиХ Brcko District BiH
БДП/ GDP	Бруто домаћи производ Gross Domestic Product
ДЕИ БиХ	Дирекција за европске интеграције БиХ Directorate for European Integration BiH
ЕУ	Европска унија European Union
МЦП БиХ	Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina
РС	Република Српска Republic of Srpska
СРС БиХ	Средњорочна развојна стратегија БиХ Medium-term Development Strategy BiH
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине Federation of Bosnia and Herzegovina
ФМОН	Министарство образовања и науке Федерације БиХ Ministry of Education and Science of the Federation of BiH
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation Помоћ Европске уније за обнову, развој и стабилизацију
ECTS	European Credit Transfer System Европски систем преноса бодова
ЕЕА	European Education Area Европско образовно подручје
EMIS	Education Management Information System Информациони систем образовног менаџмента
ENIC	European Network of National Information Centers on Academic Recognition Европска мрежа државних центара за информисање о академском Признавању
EPPU	Economic Policy Planning Unit Јединица за економско планирање
EU-ICBE	Institutional and Capacity Building of Bosnia and Herzegovina Education System Развој институција и капацитета у образовном систему Босне и Херцеговине
EUROSTAT	Statistical Office of the European Union Канцеларија за статистику Европске уније
ISCED	International Standard Classification of Education Међународна стандардна класификација образовања
MDGs	Millennium Development Goals Миленијумски развојни циљеви
MICS	Multiple Indicator Cluster Survey Студија вишеструких кластер показатеља
NARIC	National Academic Recognition Information Centre Државни информациони центар за академско признавање
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe Организација за европску безбједност и сарадњу
PISA	Program for International Student Assessment Програм међународног оцјењивања достигнућа ученика
PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper Стратегија смањења сиромаштва
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study Међународно истраживање трендова у математици и природним наукама
UNDP	United Nation Development Program Развојни програм Уједињених нација
VET	Vocational Education and Training Стручно образовање и обука